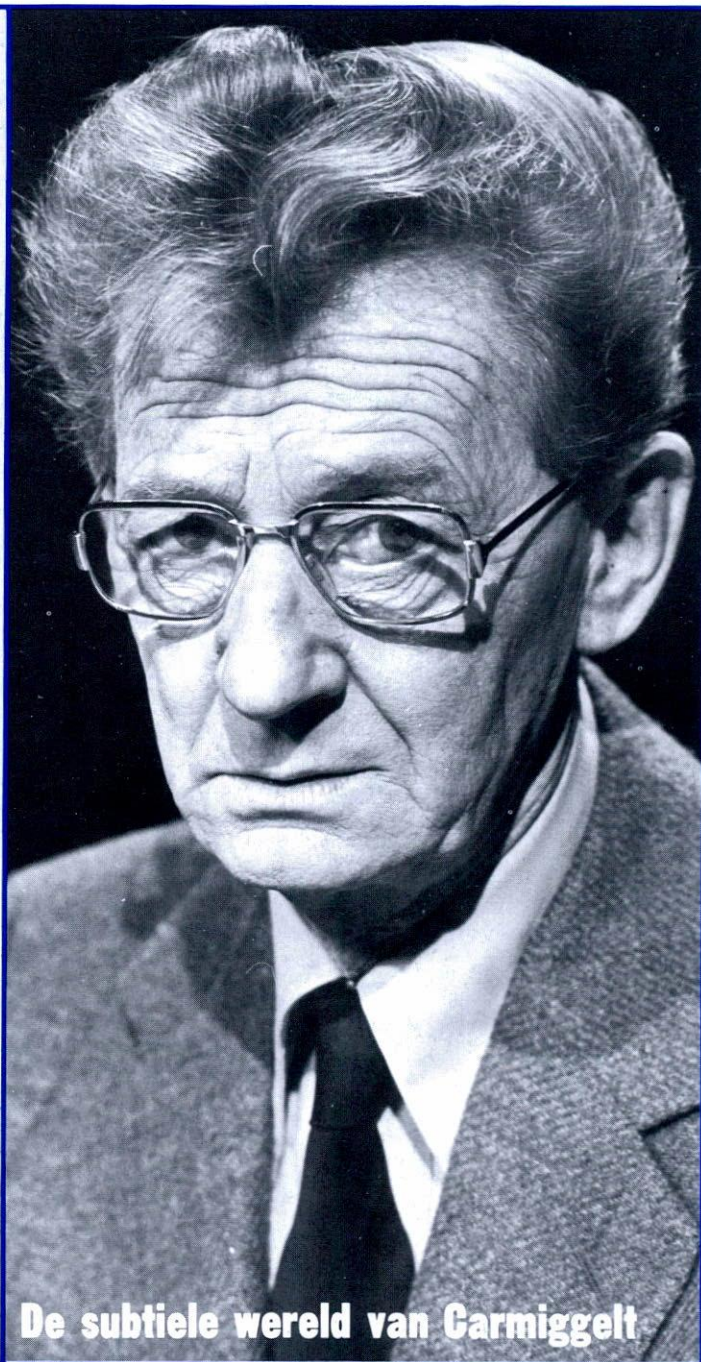

HUMANIST

MAANDELIJKE UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND, NR. 6, JUNI '83, LOSSE NUMMERS f 2,-

De ironie van Rijk de Gooyer

De subtiële wereld van Carmiggelt

Griffig kongres stelt goedkeuring uit

Humanist is een uitgave van het Humanistisch Verbond en verschijnt maandelijks. 38ste jaargang, juni 1983.

Redaktie & vormgeving:
Hes van Huizen

Aan dit nummer werkten mee:

Bert Boelaars
Jos Collignon
Paul Custers
Anton Constandse
Paul Custers
Aart Fastenau
Theodor Holman
Paul Huf
Tom Jansen
Bert Nienhuis
Albert Nieuwland
Martin Simek (Anone)
Rob Tielman
Chiel Verduijn
Casper Vogel

De redaktie van de „Humanist“ wordt terzijde gestaan door een redaktiecommissie waarin zitting hebben:

Johan S. Wijne
Mettha de Nachtegaal
Jan de Leede
Wim Jungman
Rina Spigt

Redaktie-adres:

Oudkerkhof 11, Utrecht
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Tel.: 030-318145

Dit blad is gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset, Utrecht

Het volgende nummer verschijnt rond 1 augustus. Kopij moet uiterlijk binnen zijn op 8 juli 1983

Abonnementen/lidmaatschap:

Een abonnement op de „Humanist“ kost f 25,- per jaar.
De contributie voor het lidmaatschap van het HV stelt u zelf vast. De minimumcontributie is f 65,- per jaar, inclusief een abonnement op de „Humanist“. Mede-leden hoeven geen contributie te betalen. Als richtlijn voor de vaststelling van de bijdrage houden veel leden een half procent van hun inkomen aan. Voor leden met een bruto-inkomen beneden de f 17.000,- per jaar bedraagt de minimumcontributie f 45,- per jaar. Voor jongeren voor wie recht op kinderbijslag en/of kinderaftek bestaat (of zou kunnen bestaan), bedraagt de contributie f 30,- per jaar. Gezinsleden en huisgenoten kunnen zelfstandig lid worden voor f 15,- per jaar. Men ontvangt dan geen „Humanist“.

Geef u op als lid van het Humanistisch Verbond. Bel 030 - 31 81 45 of schrijf naar: Postbus 114, 3500 AC Utrecht.

Wacht met betalen tot u een aksept-girokaart ontvangt.

**HUMANISTISCH VERBOND
POSTGIRO 197930 - UTRECHT**

HUMANISME

wat is dat eigenlijk?

Rob Tielman is algemeen voorzitter van het Humanistisch Verbond. Hij is als socioloog werkzaam aan de universiteit. Vorig jaar promoveerde hij op een proefschrift over homoseksualiteit.

Humanisme houdt volgens mij in dat mensen zelf zin en vorm willen geven aan hun bestaan. Menselijk leven is niet bij voorbaat zinvol of zinloos, maar wij kunnen er wel door ons doen en laten betekenis aan geven. De mens is van nature noch goed noch slecht, maar kan wel een menswaardiger bestaan nastreven. Daarbij tellen niet uitsluitend de al dan niet goede bedoelingen, maar ook de al dan niet bedoelde gevolgen. Uit de keuze van de middelen, moeten uitgangspunten en doeleinden blijken.

Vrijheid, gelijkheid en verbondenheid zijn belangrijke bouwstenen voor een menswaardige maatschappij. Vrijheid is dan niet de loutere afwezigheid van dwang, maar de aanwezigheid van werkelijke keuzemogelijkheden. Gelijkheid is dan niet eenvormigheid, maar de wezenlijke gelijkwaardigheid en de gelijkberechtiging die aan een veelvormige samenleving ten grondslag kunnen liggen. Verbondenheid is dan niet de verstikkende zedenmeesterij die neerbuigende naastenliefde vaak inhield, maar het besef elkaar daadwerkelijk te moeten bijstaan als het menselijk zelfbeschikkingsrecht in het geding is.

Humanisme en wetenschap vullen elkaar aan. Wetenschap tracht te beschrijven hoe de mensen en de dingen zijn of kunnen zijn.

Humanisme vraagt zich af hoe de mensen en de dingen zouden moeten zijn. Het humanisme kent geen vaststaande waarheden, maar heeft voorlopige opvattingen over uitgangspunten, middelen en doeleinden totdat betere gevonden zijn om een menswaardiger wereld tot stand te brengen. Vroeger geloofden veel humanisten in de vooruitgang van wetenschap en techniek. Nu beseffen veel humanisten dat ongeremde groei van wetenschap en techniek zich tegen de mensheid kan gaan keren. (Evenals het verwerpen van iedere wetenschap, techniek of vooruitgang). Hedendaagse humanisten zien vooruitgang als het toenemend vermogen van mensen zelf hun bestaan menswaardiger te maken. Dat is geen vooruitgangsgeloof meer, maar een vooruitgangsgedachte als nastrevenswaardige mogelijkheid.

De menselijke natuur is geen wet maar een randvoorwaarde voor menswaardige ontplooiing. Menselijke lichamelijke en seksualiteit zijn geen lage lusten of lasten maar evenals verstand en gevoel, gelijkwaardige middelen bij

het tot stand brengen van menselijk geluk. Wie lichaam en geest, verstand en gevoel tracht uiteen te drijven, maakt mensen tot gespleten persoonlijkheden. In de rede ligt de zinvolle samenhang (en niet de zinloze worsteling op leven en dood) tussen het lichamelijke, het verstandelijke en het gevoelsmatige. Redelijkheid is het besef van samenhang, en de bereidheid to open uitwisseling van gedachten, gevoelens en lichamelijkeheid.

Humanisme en emancipatie zijn nauw aan elkaar verwant, sterker nog: humanisme houdt per definitie emancipatie in. Omdat emancipatie de losworsteling is van verstarde banden waarin mensen gevangen zaten. Mannen en vrouwen, homo's en hetero's, humanisten en christenen, blanken en niet blanken, jongeren en ouderen, rijken en armen, en zovele andere tegengestelde groepen hebben een gemeenschappelijk belang bij de totstandkoming en uitbouw van het menselijk zelfbeschikkingsrecht. Dat duidelijk te maken is een belangrijke taak voor de humanistische beweging!

Rob Tielman

Vervolg bijna-dood

Het artikel van Albert Nieuwland over ervaringen met bijna-dood onder de titel „De halte tussen sterven en dood“ (Humanist april 1983) heeft veel reacties opgewekt. Albert Nieuwland is druk bezig met het verwerken van deze reacties en zal in het augustusnummer een vervolgartikel publiceren. Dus blijft u nog even hangen.

HUMANISME EN DE TOEKOMST

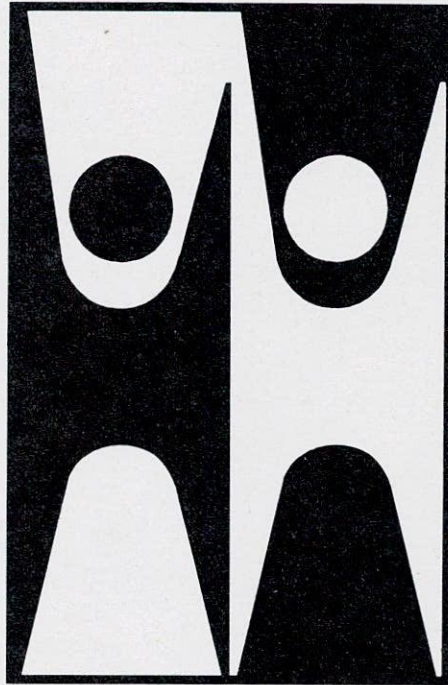
Er is een en ander mis met het Humanistisch Verbond, het wordt hoog tijd dat structuur, werkwijze en presentatie kritisch worden bekeken en dat men zich bezint op de toekomst. Daarvoor moeten we ons oor te luister leggen bij leden wiens kritiek het bestuur doorgaans niet bereikt. Ook moet het Verbond zich openstellen voor de kritische visie van deskundige buitenstaanders waarmee we ons voordeel kunnen doen. Dit was globaal het uitgangspunt van de (inmiddels opgeheven) Groep Groei om tot een bezinning te komen over het HV in de toekomst.

De kritiek van binnenuit werd aangezwengeld via het in de „Humanist” gepubliceerde discussiestuk met de titel „Groeien gaat van binnenuit”. Honderden leden gaven hierop (vaak ongezoeten) hun mening waardoor veel inzicht werd verkregen in hun wensen. Tegelijkertijd wendde de Groep Groei zich tot een aantal buitenstaanders die worden geacht een deskundige visie te hebben op de rol van de levensbeschouwing in de samenleving. Het is een imposante rij geworden: sociaal-psychologe Johanna Fortuin, socioloog Paul Schnabel, socioloog Anton Zijdeveld, Socioloog Bart Tromp, theoloog Anne van der Meiden, sociologe Suzanne Boef, econoom en filosoof Paul Rademaker, filosoof Hans Achterhuis en jurist Hein Roethof terwijl HV-voorzitter en socioloog Rob Tielman uitgebreid ingaat op de verschillende visies. Allen werden geïnterviewd door oud-redacteur van de „Humanist” Wim Jungman.

De tien interviews zijn nu gebundeld in het boekje „Humanisme en de toekomst” dat met financiële hulp van de stichting Weezenkas is uitgegeven door de publiciteitsdienst van het Verbond. Dat de hooggeachte deskundigen blijken te verschillen over de rol die de levensbeschouwing in het algemeen en het humanisme in het bijzonder kan spelen in de toekomst, zal niemand verbazen. Slechts twee deskundigen achten de rol van kerken en HV uitgespeeld. Wel hebben de meesten in verschillende nuances kritiek op het huidige reilen en zeilen van het Verbond. Zo wordt het HV tegenstrijdig, vrijblijvend en weinig origineel gevonden. Meermalen wordt

ook aangegeven hoe dat te veranderen zou zijn.

Geen van de geïnterviewden gelooft dat het HV ooit zal uitgroeien tot een massa-organisatie. De meesten vinden dat ook helemaal niet erg. Het HV moet het volgens hen hebben van de kracht van zijn ideeën en niet zozeer van de macht van het getal.

Het initiatief om een aantal deskundigen buiten het Humanistisch Verbond te vragen naar hun mening over de mogelijkheden van het humanisme en de rol van het HV in de samenleving van morgen is, afkomstig van de Groep Groei.

Behalve dat er een discussie binnen het Verbond werd aangezwengeld, legde de groep ook haar oor te luister bij een aantal deskundigen buiten het HV. De meningen van deze deskundigen werden tezamen met de reacties van de HV-leden op het discussiestuk door de groep groei verwerkt tot een kongresvoorstel. Dit voorstel is niet door het hoofdbestuur overgenomen. Delen ervan zijn verwerkt in de beleidsnota 1983-1985 van het HV dat op het kongres werd behandeld.

Misschien wel het meest lezenswaardig in dit boekje zijn de algemene beschouwingen die sommige geïnterviewden (met name Schnabel en Rademaker) ten beste geven over de mogelijkheid om in het koffiedik te kijken. Daarbij valt met name op dat men vaak van mening is dat er tegelijkertijd totaal verschillende ontwikkelingen aan de gang zijn.

Zowel toenemende ontkerkelijking als opbloeien van religiositeit, zowel egoïsme en ik-gerichtheid als een nieuw elan van saamhorigheid en solidariteit. Etcetera. Het maakt het doen van voorspellingen tot een nogal hachelijke zaak.

Daarom zal ook niemand verwachten dat met de meningen in dit boekje het laatste woord over deze boeiende materie is gezegd. Integendeel zelfs. Dit boekje moet worden gezien als een voorzet om te komen tot een betere doordenking van waar het met het humanisme en het Humanistisch Verbond naar toe moet.

Er zijn ook zeker kanttekeningen te maken bij de keuze van de geïnterviewden en de opzet van de interviews. Zo is het jammer dat de interviews moeilijk los zijn te lezen. Er is gekozen voor de vorm dat de interviewer vaak de opmerkingen van reeds ondervraagde deskundigen heeft betrokken in zijn vraagstelling. En soms lijkt een interview zich te veel en te lang te begeven op zijpaden. Ook is het opvallend dat de interviews met zowel Johanna Fortuin als Suzanne Boef erg kort zijn uitgevallen terwijl beiden toch kunnen bogen op een indrukwekkende staat van dienst voor wat betreft hun visie op de samenleving.

Maar ondanks deze kanttekeningen is dit boekje ongetwijfeld een waardevolle bijdrage in de discussie die nu hopelijk echt zal losbarsten over het humanisme en de toekomst.

Hes van Huizen

„Humanisme en de toekomst” - 85 pagina's. Een uitgave van het Humanistisch Verbond. Prijs f 10,-. U kunt het boekje bestellen door f 12,30 (dat is inclusief porto) over te maken op giro 58 ten name van Humanistische Pers, Utrecht. Graag vermelden: „Humanisme en de toekomst.”

Verder in dit nummer

GV populair bij militairen	pag. 4
Amnesty start nieuwe actie	pag. 5
Omzien met Rijk de Gooyer	pag. 6
Bart de Ligt: geweldloosheid	pag. 10
Kongres pakt uit	pag. 11

Uitreiking Van Praag-prijzen	pag. 12
Kongres in woord en beeld	pag. 14
Holman over Carmiggelt	pag. 18
Nieuwland over twee films	pag. 20
Het HV-gebeuren	pag. 22

Geestelijke verzorging is populair bij militairen

Dienstplichtige militairen hechten in meerderheid veel belang aan de geestelijke verzorging in het leger door predikanten, aalmoezeniers en humanistische raadslieden.

Dit blijkt uit een enquête onder 766 dienstplichtigen op vijftien kazernes die is uitgevoerd door belangenorganisaties voor soldaten: de Algemene Vereniging Nederlandse Militairen en de Vereniging van Dienstplichtige Militairen.

Aanleiding tot de enquête vormen de dreigende – naar men verwacht – drastische bezuinigingen in de geestelijke verzorging. Het ministerie van defensie zou van mening zijn dat deze bezuinigingen onverkort uitgevoerd kunnen worden omdat op de kazernes de geestelijke verzorging niet meer nodig is, in verband met de ontkerkelijking en de afwezigheid van de dienstplichtigen gedurende het weekend.

Van de dienstplichtigen vindt 65 procent de geestelijke verzorging van groot belang, terwijl 4 procent van de ondervraagden liet weten hier geen belang in te stellen.

De belangenorganisaties zeggen dat 58,4 procent van de soldaten in hun diensttijd extra behoefte hebben aan gesprekken over maatschappelijke of individuele problemen. Als gevraagd

wordt tot wie men zich wendt als er problemen zijn, scoort de geestelijke verzorging het hoogst met 43 procent. Dan volgt de familie met 30 procent en op de derde plaats komt de militaire sociale dienst (MSD) met 10 procent.

AVNM en VVDM noemen de geestelijke verzorger iemand bij wie je makkelijk terecht kunt om over allerlei zaken te praten. „We mogen gerust stellen dat de geestelijke verzorgers een onmisbare positie innemen in de individuele hulpverlening in militaire dienst,” aldus de belangenorganisaties.

De uren geestelijke verzorging tijdens de diensttijd wordt door 54 procent van de ondervraagden heel belangrijk genoemd, terwijl 8 procent er geen enkel belang in stelt.

Maatschappelijke problemen en wetenszaken kunnen zich als onderwerp voor de uren geestelijke verzorging in de hoogste populariteit verheugen. Van de ondervraagden vond 6 procent godsdienstige onderwerpen bij uitstek voor deze uren geschikt.

AVNM en VVDM wijzen er op dat de functie van de geestelijke verzorging vooral ligt in het feit dat de soldaten door de geestelijke verzorgers meer als mens dan als dienstplichtig militair beschouwd worden en dat je met deze mensen buiten de directe dienst sfeer eens op een andere manier kunt praten.

Eenzaamheid kan worden voorkomen

Eenzaamheid is niet seksegebonden. Dit is een konklusie uit een onderzoek van de Vrije Universiteit te Amsterdam naar eenzaamheid in Nederland.

Prof. dr. de Jong-Giersveld hoogleraar sociologie aan de VU bestreed de stelling van onheilsprofeten dat onze samenleving wel moet leiden tot eenzaamheid.

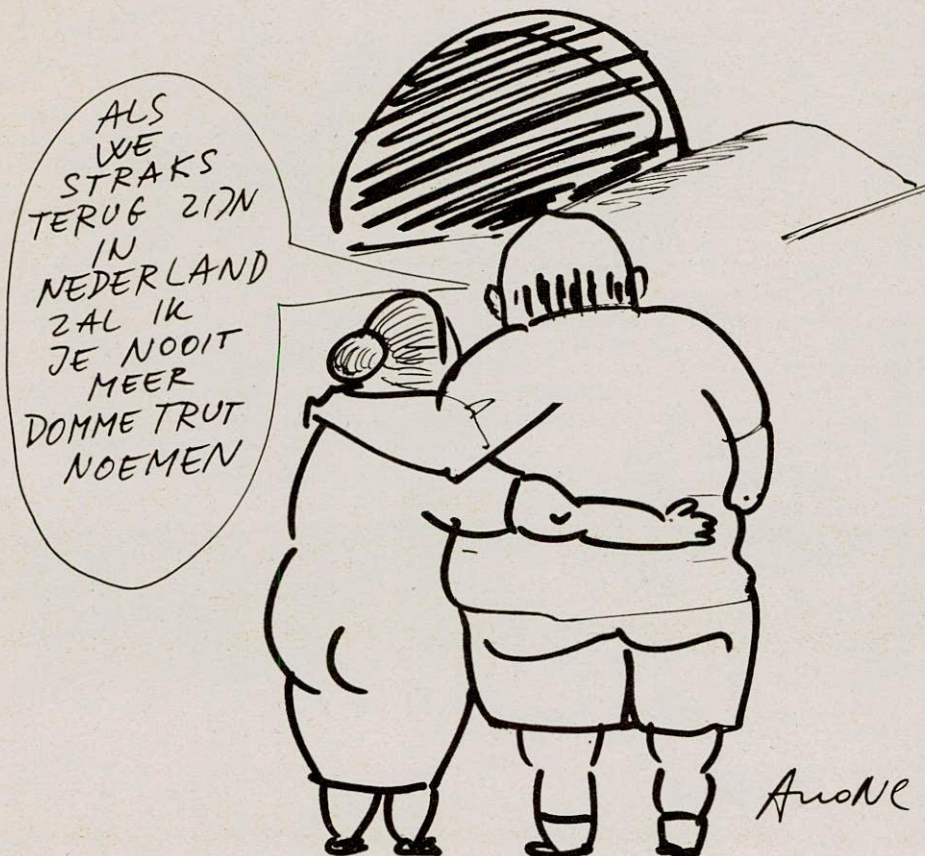
Volgens prof. De Jong vormen alleenstaanden een snel groeiende groep in de samenleving. Waren er in 1960 nog 300.000 alleenstaanden, nu is dat getal gestegen tot bijna één miljoen. Daarvan is driekwart ouder dan 45 jaar en twee derde is vrouw.

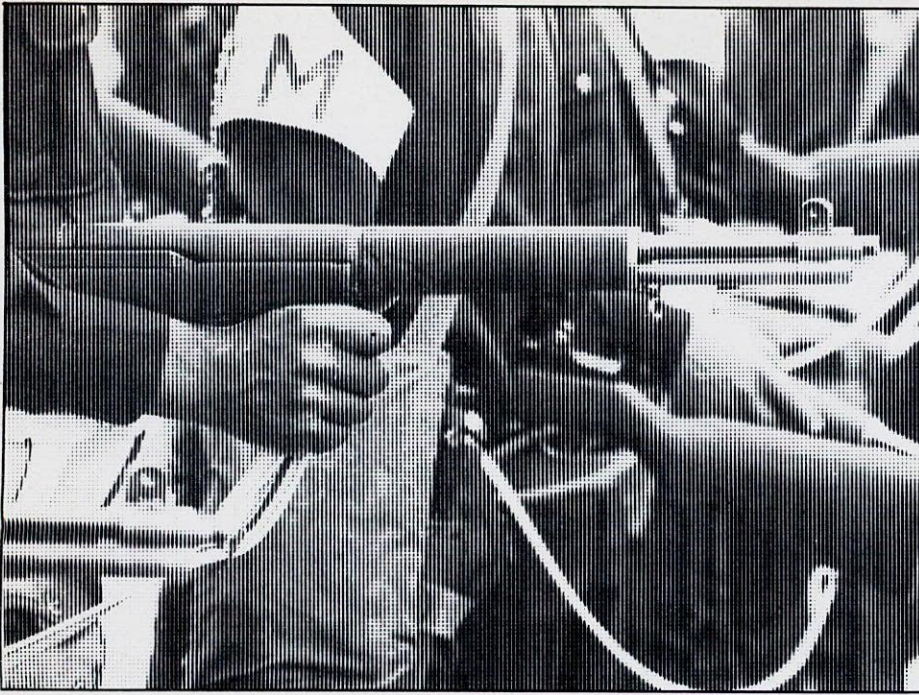
Uit het onderzoek is gebleken dat 14% van de gehuwde vrouwen en mannen zich ernstig eenzaam voelt. Van de alleenstaanden is ongeveer de helft eenzaam.

De hoogleraar noemde het CDA en de traditionele kerkelijke huwelijksformulieren „geweldige boosdoeners” in de bevordering van de eenzaamheid door het gezin te verheerlijken. Alleenstaanden zeggen veelal dat de zondag voor hen het moeilijkste is, gezinnen vinden dat juist het weekeinde voor henzelf moet zijn.

Vrouwen lopen meer kans op eenzaamheid dan mannen, zo zei prof. De Jong, omdat veel vrouwen zich afhankelijk stellen van de interesses die de man heeft en omdat vrouwen mannen met gemiddeld acht jaar overleven.

Prof. De Jong adviseert vrouwen dan ook de eigen interesses niet tot het gezin te beperken. Mannen en vrouwen moeten als de drommel tijd reserveren om vriendschappen op te bouwen zodat zij leren ook met anderen over eigen problemen en relaties te praten. Vooral mannen hebben moeite met eigen gevoelens om te gaan en gaan dan ook vaak al snel weer een huwelijksrelatie aan na het overlijden van de eigen vrouw, zo zei de hoogleraar.

Vonnis euthanasie mijlpaal

Voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis heeft een strafrechter iemand die werd beschuldigd van actieve euthanasie, niet strafbaar geacht. Dit unieke vonnis werd vorige maand uitgesproken door de rechtbank in Alkmaar. Het betrof een huisarts in Purmerend die een 95-jarige patiënte op haar uitdrukkelijk, ernstig en herhaald verlangen met enkele injecties uit haar lijden verlost.

Het openbaar ministerie zal hoger beroep tegen het vonnis instellen. Zowel het openbaar ministerie als de van rechtsvervolgung ontslagen arts hebben grote behoefte aan duidelijke richtlijnen voor actieve euthanasie, bij voorkeur geformuleerd door het parlement. Maar bij gebrek daaraan ten minste door een gerechtshof of door de Hoge Raad.

Mevrouw Sybrandy, die al jaren praktisch alleen het Informatiecentrum Vrijwillige Euthanasie te Vinkega leidt, noemt het vonnis „het beste bericht sinds tien jaar“. Toch gaat het haar niet snel genoeg. Met de oprichting van de stichting „Landelijk Besluthuis“ wil zij de ontwikkeling naar een maatschappelijke aanvaarding van vrijwillige euthanasie versnellen. Volgens haar is een grotere openheid rond de zelfgekozen dood voor een groot deel schijn. „Je hoort nu mensen zeggen, als je dood wilt dan is er toch een weg. Helaas is dat dan vaak alleen de snelweg of de spoorweg“, verduidelijkt zij.

Bunschoten: Gods woord is criterium voor subsidie

De VVD-fractie in de Tweede Kamer wil dat het Rijk het welzijnsplan van de gemeente Bunschoten nietig verklaart. Volgens de VVD bevat het welzijnsplan van Bunschoten een aantal diskriminerende elementen. De kritiek richt zich vooral op een nieuw criterium voor subsidieverstrekking. Dat bepaalt dat Bunschoten in het vervolg alleen nog maar activiteiten subsidieert die „niet in strijd zijn met Gods woord“. Met dit criterium in de hand heeft de gemeenteraad van Bunschoten onlangs besloten de plaatselijke tennis- en hockeyclub niet langer meer te subsidiëren. Reden: beide clubs bedrijven sport op zondag en dat is in strijd met Gods woord, zo vindt een meerderheid van de Bunschotense raad.

Niet alleen de plaatselijke tennis- en hockeyclub lijken de dupe te zijn geworden van het nieuwe welzijnsbeleid van Bunschoten. VVD-kamerlid Wiebenga: „Ook een vrouwencafé van de PvdA en het buurthuis de Dukdalf krijgen geen subsidie meer. Ik ga er vanuit dat de raad meent dat ook daar zonde wordt bedreven.“ De subsidieverstrekking aan het vrouwenberaad van het CDA en het GPV wordt wel voortgezet.

Amnesty start actie tegen politieke moorden

„Toen de soldaten kwamen, vluchtten we de bergen in. We verstopten ons tussen boomstronken en achter grote stenen. Plotseling kwam er onverwacht een groep soldaten die ons te pakken kreeg. Ze bonden de mannen vast en bewerkten hen met kapmessen. Zo stierven ze.

Vervolgens moest ik vertellen wie van hen guerrilla's waren geweest; maar ik zei niets. Ze sloegen me met een kapmes en verkrachtten me. Daarna gooiden ze me op de grond en staken me met messen in mijn nek, borsten en voet. Mijn ene hand werd er bijna afgehakt. Zo lieten ze me achter. In de vroege ochtend probeerde ik naar huis te gaan, maar ik kon nauwelijks lopen. Gelukkig kwam ik een meisje uit ons dorp tegen die me wat water gaf en me meenam naar haar huis.“

Dit is een verslag van een 17-jarig Indiaans meisje uit het Guatemalteekse dorpje Chirrenquiché. Samen met haar broertje van dertien waren ze de enigen van de familie die de aanslag van de soldaten overleefden. Haar ouders, overige broers en zusters werden doodgeschoten. De gebeurtenissen vonden plaats op 7 april 1982. Zo'n verslag is hartverscheurend en weerzinwekkend, maar dat dergelijke praktijken regelmatig in een aantal landen plaatsvinden is nog gruwelijker. Het betreft geen incidenten, maar moord op grote schaal die door de overheid wordt uitgevoerd of getolereerd. Gedegen onderzoeken worden niet ingesteld en van enig proces is helemaal geen sprake. Deze systematische eliminatie van personen op grond van hun politieke overtuiging, godsdienst of etnische afkomst staat bekend als „politieke moord“.

Amnesty International voert tot augustus campagne tegen politieke moorden onder het motto „Om niet te zwijgen“. Ook u kunt deze campagne daadwerkelijk ondersteunen door de speciale aktiekraant aan te vragen, deelnemer te worden van de actie door kaarten te sturen (hierin wordt aangedrongen op een onderzoek naar politieke moord) of door donateur te worden van Amnesty. Alle informatie met betrekking tot deze actie: Telefoon 020 - 865991 van 14.00 tot 18.00 uur. (HvH)

Zomerkursussen op de Internationale School voor Wijsbegeerte, Leusden.

Humanisme en antihumanisme in de filosofie (4 t/m 8 juli)

Het Kantiaanse beeld van de mens als rationeel, autonoom subjeet en de kritiek van o.a. Nietzsche, Adorno, Marquard en Foucault.

(Leeftijdscategorie tot 35 jaar)

Wittgensteins Tractatus en Philosophische Untersuchungen (18 t/m 22 juli)

Lezing van belangrijke fragmenten, verstaan vanuit de taal filosofie van Frege en Russell en belicht vanuit de

Weense kultuur aan het begin van deze eeuw.

Het systeem-denken van Whitehead (8 t/m 12 augustus)

Kennismaking met het systeem-denken van Whitehead door middel van tekststudie en discussie. Deze cursus wordt ingericht in samenwerking met Het Centrum voor Metafysica en Wijsgerige Godsleer in Leuven.

Inlichtingen en opgave: Dodeweg 8, 3832 RD Leusden. Tel. 033 - 15020.

OMZIEN VOL IRONIE

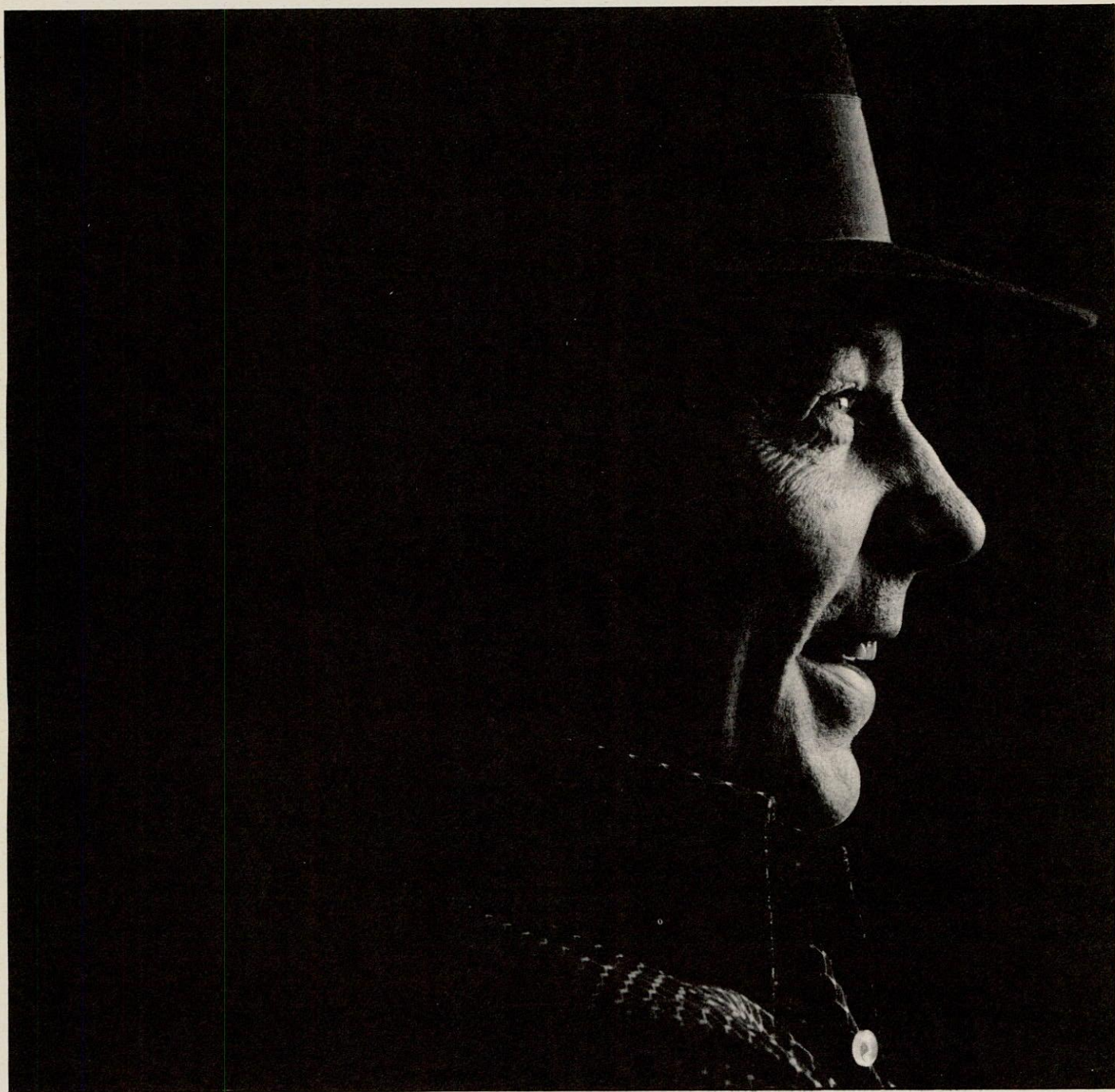

Foto: Paul Huif

**Akteur Rijk de Gooyer over
zijn gereformeerde opvoeding
en de wereld van film & show**

In 1944 zwom hij de Waal over naar het reeds bevrijde zuidelijk Nederland om de straf voor een onvoldoende op school te ontlopen. Hij belandde in het Amerikaanse leger en raakte gewond bij de slag om Arnhem. Na de oorlog maakte hij bij de Engelse inlichtingendienst jacht op Duitse oorlogsmisdadigers. Het is één van de boeiende episodes uit het leven van Rijk de Gooyer. Akteur, filmster, komiek en schrijver van het boek „Gereformeerd en andere verhalen“. Hierin beschrijft hij in ironische anekdotes zijn streng gereformeerde opvoeding en zijn belevenissen met beroemde en onbekende mensen.

Sommigen noemen hem een tweederangs acteur van twaalf B-films en dertien teeveespotjes, een komiek met de flauwste onderbroekenlol. Anderen prijzen hem als Nederlands enige filmster, de aller-allerleukste kursiefschrijver en een echte levensgenieter.

Wat ons vooral interesseert is hoe hij terugkijkt op de sombere starheid van zijn streng gereformeerde opvoeding. En wat voor ethische maatstaven hij aanhoudt in de wereld van film en showbusiness. Want waarom weigerde hij in de film „Spetters“ te spelen? En waarom vindt hij „Turks Fruit“ een rotfilm? Momenteel is Rijk de Gooyer op de televisie te zien met een eigen show, binnenkort staat hij op het toneel.

Een druk baasje, een laatbloeiër. Maar toch had hij tijd om met de „Humanist“ in de kroeg af te spreken en enige uren beschouwelijk weg te praten.

„Tja, natuurlijk is zo'n streng gereformeerde opvoeding iets dat je als kind nogal wat kansen ontnemt. Ik heb me heel wat af geërgerd én ik heb me er tegen verzet. Maar al op vroege leeftijd ben ik er op een of andere manier buiten gaan staan, heb ik er afscheid van genomen. Niet door mijn ouders of de kerk fel en verbeten aan te vallen, zoals veel mensen uit gereformeerde hoek doen. Ik heb ze in hun waarde gelaten. Ik heb ook de humor van dat onredelijke fanatisme en die strengheid ingezien. Vooral daardoor voel ik me niet beschadigd, maar heb ik die achtergrond gebruikt als receptoir van grappen die ik in mijn leven als acteur maak. Als ik daarentegen boeken van bijvoorbeeld iemand als Jan Wolkers lees, dan denk ik dat de man niet verder komt dan een verwrongen gereformeerde jongen te zijn die nog steeds bezig is met het inhalen van de schade. Hij heeft er geen afstand van kunnen nemen. Hij is er nog lang niet klaar mee. Z'n boeken staan bol van wrak. Ik moet echt zeggen dat ik die niet heb. Mijn gevoel voor humor, mijn ironie heeft me geholpen om met zo'n in wezen frustrerende ervaring toch in het gerede te komen. Humor in plaats van frustratie, dat is het grote verschil. En dan bedoel ik niet alleen de gepolijste humor van een professionele artiest, maar ook de doodgewone spontane humor van doodgewone mensen.“

Dorpsruzie in de oorlog

Met name in mijn boek „Gereformeerd, en andere verhalen“ (uitgave Elsevier 1981) blijkt duidelijk in welke sfeer en op welke wijze Rijk de Gooyer terugblijkt op zijn gereformeerde achtergrond. De beschrijving van het gereformeerde leven, doorspekt met vele anekdotes leverde hem veel reacties op. „Mensen schreven me kwade brieven en verweten me dat ik het geloof belachelijk maakte. Ook kreeg ik brieven waarin mensen zeiden dat ze de sfeer precies herken- den. Het is een humoristisch boek. Als ik verbitterd was geweest, had ik het niet geschreven. Dan had ik dat hele geloof links laten liggen. Maar juist dat strakke en nogal elitaire gereformeerde

Door Paul Custers en Ans Sillen

geloof leende zich uitstekend voor een humoristische beschrijving. Neem nou bijvoorbeeld de splitsing van gereformeerden in aanhangers van artikel 31 en de zogenaamde synodalen. Deze enorme twist vond notabene plaats in 1944. De oorlog en de ellende waren toen in volle gang. En dan hebben ze tijd voor zulke dorpsruzies! Dat is toch te gek. Dat heeft een bloedserieuze kant maar het is ook humoristisch. Dat laatste pakte ik aan. Trouwens, het rooms-katholieke geloof is op bepaalde punten toch ook lachwekkend. Het is een schertsgeloof, vol franje. Het rooms-katholicisme had (en heeft nog) een echt showelement. Verkleedpartijen en enzo, dat spreekt de mensen aan. Je ziet ook dat mensen zich tot dat geloof bekeren en niet tot de gereformeerden. Dat is een kale kerk, een kerk die overtuigd is van het eigen gelijk, van de

enige echte geloofsrichting. Van de andere kant moet ik zeggen dat de gereformeerden eerlijker en direkter zijn. Dat vind ik ook wel weer veel aardiger.“ Om een goede relatie met zijn ouders te houden, heeft de acteur zijn zoon toch maar laten dopen. „Hervormd, dat wel. Dat is soepeler en verdraagzamer tegenover andersdenkenden. Ik liet mijn zoon dopen omdat mijn ouders dat anders niet overleefd hadden. Hij moet nu maar zelf zien wat hij doet. Ik ga niet meer naar de kerk en ik heb er verder ook niets mee te maken. Ik heb mijn bijdrage wel geleverd al was het alleen al die zondagen dat ik tweemaal naar de kerk ging.“

Toch geloof in hiernamaals

„Het is uiteindelijk niet de kerk die bepaalt welke religieuze gevoelens of beleving je hebt. Bij mij is dat trouwens heel gek. Ik geloof toch wel in een hiernamaals. Ik bedoel, ik kan me niet voorstellen dat het na de dood is afgelopen.“

Goed gedaan jochie!

Rijk de Gooyer (57) is een rasechte Utrechter („Goed gedaan jochie!“) en groeide op in een streng gereformeerd gezin.

Hij werkte bij het bekende ABC-kabaret van Wim Kan en was een blauwe maandag verslaggever en presentator bij de NCRV-radio. Na een korte tijd „de eerste gereformeerde komiek“ bij de NCRV te zijn geweest, ging hij steeds meer de acteurskant op.

De laatste jaren is Rijk de Gooyer in talloze films te zien geweest, in zeer uiteenlopende rollen: Soldaat van Oranje, Grijpstra en De Gier, Twee vorstinnen en een vorst, Een vlucht regenwulpen, Het verboden bacchanaal en De zwarte ruiter. Het liefst speelt hij de rol van rotzak. („Het liefst speel ik hem lachend, des te gemener wordt 'ie“). Zijn grootste bekendheid dankt hij misschien wel aan zijn regelmatige verschijning op de televisie, met name in shows samen met Johnny Kraaijkamp als komisch duo. Dit najaar werkt hij voor het eerst mee aan een toneelproductie. In 1981 schreef hij „Gereformeerd, en andere verhalen“, een boek vol anekdotes over zijn jeugd en belevenissen met de film-jetset.

Een zondag uit het leven van de jonge Rijk

Als de kerkdienst was afgelopen wandelden m'n vader en ik weer naar huis. Onderweg sloten vaste kennissen van hem zich bij ons aan en werd er druk over de preek nagepraat. Eenmaal thuisgekomen werd er koffie gedronken en begaf mijn vader zich naar de keuken om te gaan koken. Hij kon dit zeer goed maar kookte alleen wat hij zelf graag lustte. Als het eten op tafel kwam, ging hij in gebed voor, en na de maaltijd werd er uit de bijbel gelezen en gedankt.

Bij goed weer werd er dan een wandeling gemaakt en bij slecht weer bleven we binnen. Meestal bespeelde mijn vader dan het harmonium of er werd gelezen uit christelijke lectuur. Tegen het einde van de middag, als de kerk weer begon, mochten mijn zusje en ik onder de hoede van een oudere broer of zuster thuisblijven en naar de radio luisteren. De rest ging naar de kerk met in de tas van mijn moeder de spoel van de radio waarmee je de VARA kon ontvangen zodat we niet naar Ome Keesje konden luisteren, wat in die tijd een zeer populair programma was. Dit werd echter gezien als zijnde zondig en dan nog wel van de „Rooien“. We mochten wel naar de NCRV luisteren maar daar deze omroep alleen kerkdiensten uitzond of orgelspel met zang van Johannes de Heer, die absoluut niet kon zingen, ging dit al gauw vervelen en werd er meestal een spelletje gedaan. Favoriet was de sjoelbak, kort daarop gevolgd door Halma, Mens erger je niet of 't Vlooienspel.

Om een uur of zeven was dan alles weer terug uit de kerk en werd de avondmaaltijd genuttigd, die ook weer gepaard ging met gebed, voorlezen uit de bijbel en dankzegging. Daarna werden we door een oudere zuster naar bed gebracht en na 't opzeggen van je avondgebed was de zondag voor je om. Vaak bleef ik nog wat naar buiten kijken naar de tram die voorbijreed of naar de kroeg aan de overkant waar mensen nog druk in- en uitliepen. Volgens m'n vader waren dat heidenen en dat nam je voetstoots aan.

Uit: „Gereformeerd, en andere verhalen“

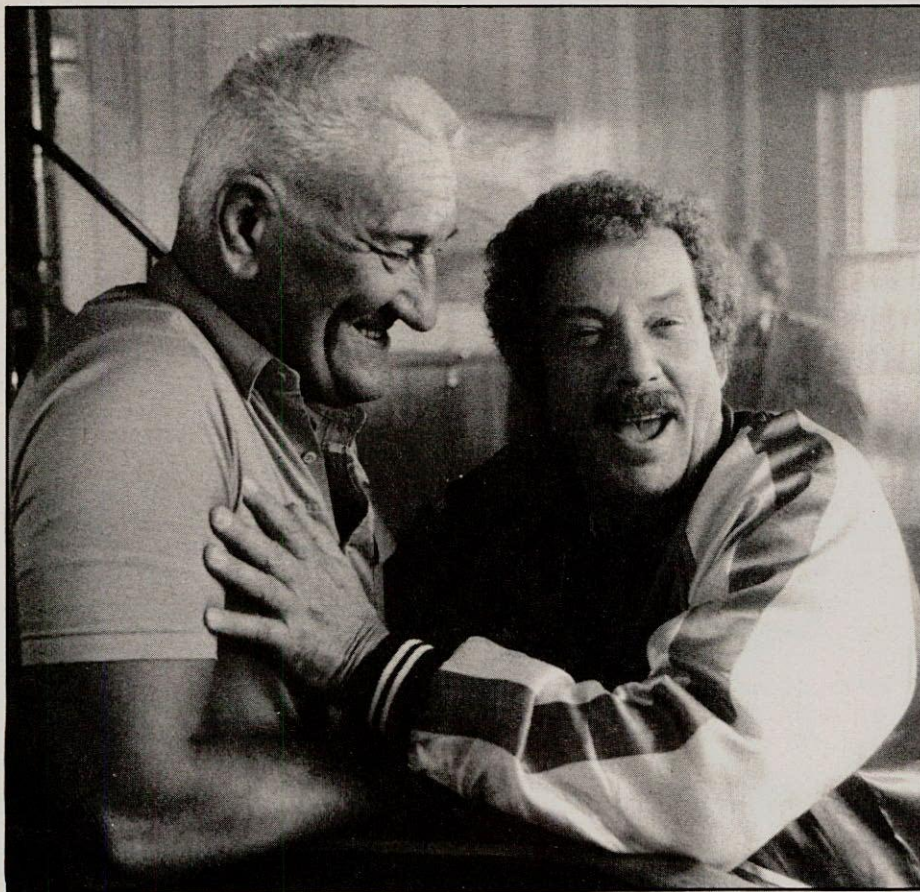

Foto: Kippa

Voor mijn part noem je het een overblijfsel van mijn opvoeding. Ik denk gewoon dat er machten boven de mensen bestaan. Dat is geen godsbesef zoals gereformeerde of andere kerken dat voorstellen. Het is een gevoel, geen instituut of een persoon. Het is een vaag besef, een vormloze gedachte. De brutaliteit van de kerken om andersdenkenden tot heidenen te bestempelen, dat is toch schandelijk!"

Voor Rijk de Gooyer gaat het erom dat mensen zelf bepalen hoe ze hun religieuze beleving vormgeven. Want mensen zijn zelf verantwoordelijk voor hun denken en doen. De een heeft een god nodig en de ander niet. De kern van de zaak is dat je humanistisch denkt en handelt.

Een religieus besef is volgens hem een hulpmiddel dat de een wel en de ander niet nodig heeft. Het gaat niet aan daarover een veroordeling uit te spreken. Heeft z'n gereformeerde verleden nog invloed op zijn werk als acteur? „Nee. Dat ik bijvoorbeeld vind dat je in een filmrol niet persé stijf hoeft te staan van het vloeken of dat je niet per definitie in je blote kont op het doek moet, heeft allemaal niets te maken met gereformeerde preutsheid. Het zijn gewoon mijn eigen opvattingen. Ik vind dat je mensen niet onnodig moet kwetsen. In Nederlandse producties lijkt het vaak alsof veel vloeken en veel bloot een voorwaarde zou zijn voor succes. Voor mij hoeft het niet. Maar als het functioneel is, moet het wel kunnen.

Een echte levensgenieter?

Veel mensen schijnen Rijk de Gooyer te beschouwen als het prototype van de levensgenieter: veel drank en veel vrouwen. Hij zou een oppervlakkige acteur zijn die alles aangrijpt om z'n kapitale boerderij in Giethoorn te betalen, een artiest zonder normen.

En op de televisie een vertegenwoordiger van de onderbroekenrol.

Rijk de Gooyer hierover: „Ja ik weet het. Mensen denken al gauw dat het beeld dat met name de roddelbladen van je geven, wel zal kloppen. Het is de buitenkant van je werk die sterk wordt overdreven. Soms krijgen de lezers zelfs volkomen gefantaseerde roddels opgelept. Als je bijvoorbeeld op een filmset moe bent geworden en even uitrust, wordt er meteen geschreven: „Rijk de Gooyer stortte tijdens de opnamen afgemat en uitgeput ter aarde.“ Kijk, daar moet je doorheen kijken. Ik mijd dat soort pers dan ook als het even kan. Maar soms moet je wel met ze praten omdat de producent dat voor de promotie van z'n film nodig vindt. En daar heb ik dan ook begrip voor“.

Grap voor Henk van der Meiden

In tegenstelling tot veel van zijn collega's is De Gooyer slechts zelden mikpunt van de boulevardpers. „Nou ja, Henk van der Meiden heeft mij een hele lange tijd doodgezwegen. We hadden toen een grap met hem uitgehaald waar hij volledig intrapte. Wel schreef hij toen over „de zielige komiek Rijk de Gooyer“ enzovoort. Mij schaadt dat niet, maar ik herinner me wel een arti-

Rijk de Gooyer: Ik vind niet dat je mensen onnodig moet kwetsen. In veel Nederlandse films lijkt dat wel een voorwaarde voor sukses

kel waarin werd geschreven dat Jasperina de Jong voor lege zalen speelde. Dat is natuurlijk iemand het brood uit de mond stoten. Jasperina had geweigerd om Van der Meiden een exclusief interview te geven en toen trapte hij zo terug".

Rol geweigerd in „Spetters”

Hoewel hij moraal wel een heel zwaar woord vindt voor zijn criteria om al dan niet mee te werken aan film- en tv-producties, blijken er toch soms heel principiële overwegingen ten grondslag te liggen aan de beslissing om een aangeboden rol te weigeren. Neem nou de film „Spetters”, vorig jaar een groot kassukses in de Nederlandse bioskopen. Rijk de Gooyer: „Paul Verhoeven vroeg me voor een rol in die film. Toen ik het script las, kreeg ik steeds meer het gevoel dat ik daar niet aan kon meewerken. Spetters geeft een volledig negatief beeld van de hedendaagse jeugd, een beeld dat van geen kanten klopt. Allemaal overtrokken. Ik heb regisseur Paul Verhoeven toen meegedeeld dat ik de film onverantwoord vond en ik dus niet mee deed. Behalve nogal strenge criteria van deskundigheid en vakmanschap heb ik ook morele overwegingen waarop ik beslis of ik er- gens wel of niet aan meedoe.”

Turks Fruit: kwetsend

„De film Turks Fruit vind ik ook verwerpelijk. Hoewel mij geen rol is aangeboden, zou ik weigeren aan zo’n film mee te werken. Het is een onzinnig film die alleen steunt op een overdreven en voor veel mensen kwetsende aanpak. Het is ook pure porno. Neem nou het moment dat een hond het vruchtwater van een vrouw moet oplikken. Uitgebreid gefilmd. Dat is kwetsend en onnodig. In het boek van Jan Wolkers waarop de film is gebaseerd komt dat ook helemaal niet voor. Ik begrijp dat niet en ik vind het verwerpelijk.”

Uit morele overwegingen zou Rijk de Gooyer ook weigeren om mee te doen aan een wervingsspot voor rechtse, conservatieve politiek of om reclame te maken voor zoiets als zeehondenbont. „In Zuid-Afrika zou ik alleen willen spelen als ik ervan verzekerd zou zijn dat blanken en zwart samen de productie konden zien. Dat is momenteel onhaalbaar met die apartheid. De EO komt ook niet in aanmerking. Alleen al hun standpunt over homofilie druist helemaal in tegen mijn opvattingen. Het zijn normen die je zelf ontwikkelt. De buitenwereld weet ze vaak niet. Maar voor mij hoeft dat ook niet. ■

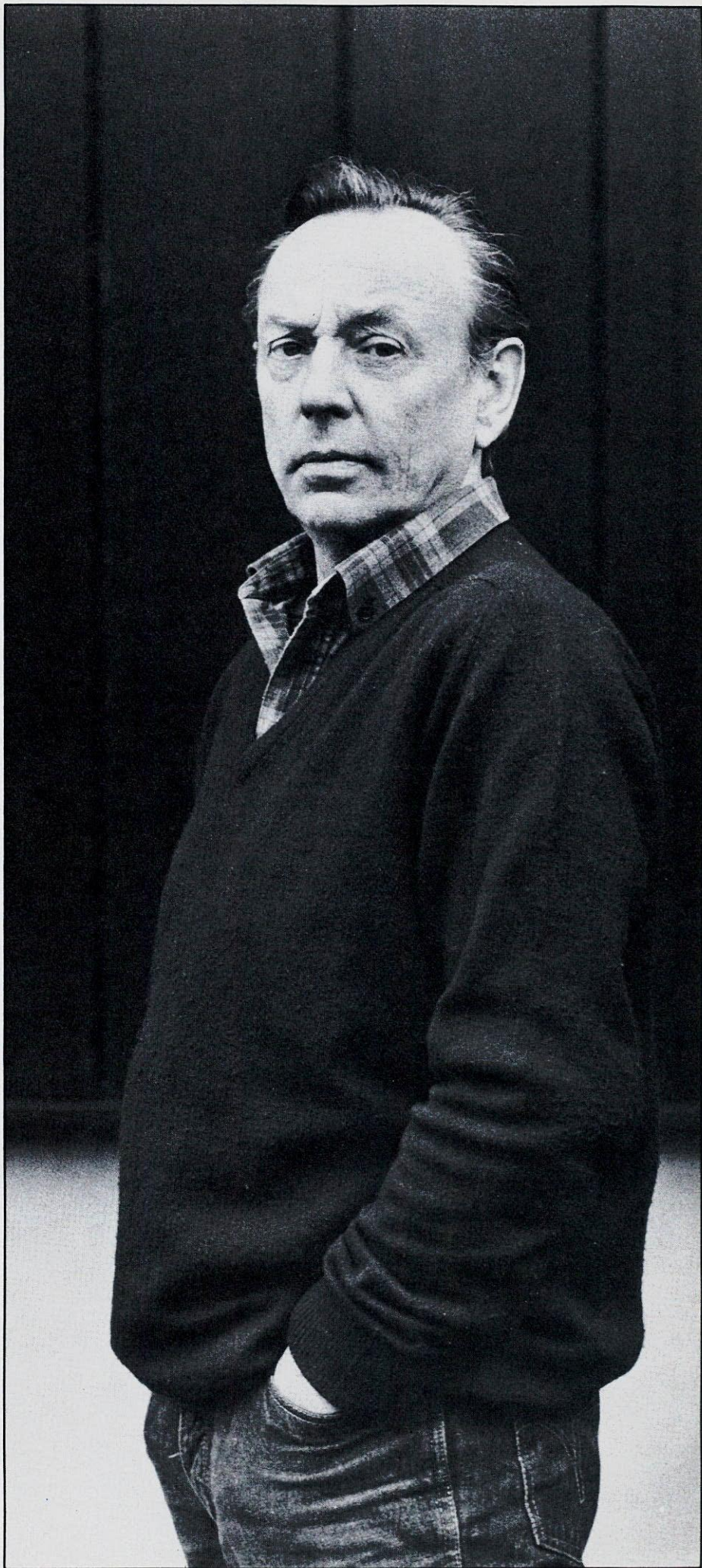

Foto: Bert Nienhuis

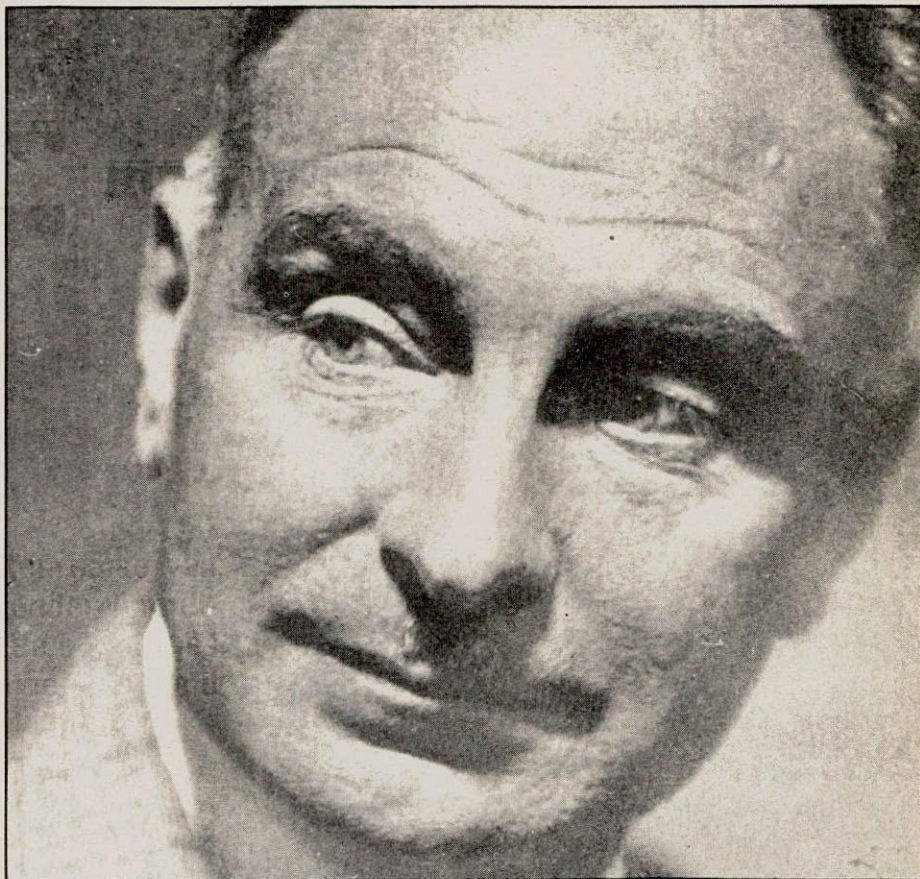
Bart de Ligt strijder voor geweldloosheid

Op 17 juli 1883 is Bart de Ligt geboren. Het is natuurlijk de vraag of het zinvol is iemand deswege te herdenken. Maar wanneer hij zozeer een zinnebeeld is van redelijke en zedelijke oppositie tegen een „kultuurpatroon“ als De Ligt dat tot zijn vroege dood (3 september 1938) is geweest, kan er geen twijfel bestaan aan de betekenis van de aandacht, die men een eeuw na zijn geboorte aan zijn leven en werken wijdt. Afgezien van het konsekwente anti-militarisme en anti-kapitalisme in al zijn geschriften, zijn deze monumenten van hun tijd, van de historische en sociale gebeurtenissen, de civilisatie, literatuur en filosofie. Het is ontzagwekkend, wat De Ligt heeft geschreven en heeft uitgesproken, en hoe tekenend zijn evolutie is geweest, die uitliep op een radikaal humanisme.

Zoon van een predikant, zelf in 1910 (na een genezingskuur in Zwitserland) dominee geworden in Nuenen (Noord-Brabant) met alle herinneringen daar aan Vincent van Gogh, was hij in die zeven-en-twintig jaar sterk van zijn othodox-konservatieve basis vervreemd. Al vroegtijdig had hij Gorter en Van Eden ontdekt, de dialectiek van Hegel en (dus) van Bolland, de innerlijke tegenstrijdigheden van de evolutie, en het mythologische of symbolische karakter van vele godsdienstige voorstellingen en dogma's. Maar bovenal werden alle traditionele stellingen getoetst aan een algemeen-menselijke ethiek, die o.a. in het socialisme was vertegenwoordigd, terwijl zij in de studies van Jean-Marie Guyau („Schets van een moraal zonder dwang of straf“) als een spontaan, ingeboren vermogen tot uiting kwam. In 1907 was hij in aanraking gekomen met het echtpaar Kruyt, met de kern van de Bond van Christen-Socialisten, die in 1908 het orgaan „Opwaarts“ uitgaven, gewijd aan „algemene dienstweigering en werkstaking tegen de oorlog“. Met Truus Kruyt en ds. A. R. de Jong redigeerde hij in 1909 en 1910 het blad „Wereldvrede“.

Bewogen jaren

De jaren van 1913 tot 1921 waren in zijn leven zeer bewogen. Toer het honderdjarig bestaan werd gevierd van het koninkrijk riep de Synode van de Hervormde Kerk de predikanten op, „Gode Lof en dank te brengen voor de van Hem ontvangen zegeningen, en Zijnen zegen af te smeken over ons Vaderland en ons geliefd Vorstenhuis“. De Ligt weigerde, en motiveerde zijn verzet in een uitvoerige studie „Profeet en Volksfeest“. Het

jaar daarna toe het uitbreken van de oorlog hem in het gelijk had gesteld aangaande de bestaande gevaren, schreef hij zijn even opstandige boek „Profeet en Volksnood“. In 1915 tekende hij het Dienstweigerings-manifest, dat zijn geest ademde. Bij de vervolgingen tegen verscheidene van de negenhonderd manifestanten werd De Ligt veroordeeld tot drie maanden voorwaardelijk, maar in juni 1915 was hij al verbannen uit de strategische belangrijke zuidelijke provincies.

„omdat christendom, jodendom, griekendom enz. alle slechts wortels zijn der kosmische religie“. In wezen ging het echter voornamelijk om een gevoelsvolle ethiek. Hij noemde zich weldra atheïst, vervulde ook spreekbeurten voor de vrijdenkers, maar weigerde het christendom alleen maar te bestrijden. Volgens hem was het toch in allerlei aspecten een vóórfase geweest van het humanisme. „Slechts wanneer wat voorafging als vóóronderstelling blijft gelden – in het geestesleven opgeheven voortwerkt – is men het inderdaad te boven“. Men vindt hier de invloed van de dialectiek, de ontwikkeling door tegenstellingen, die toch in elkaar doorwerken.

Verzet tegen de oorlog

In deze gehele periode van wijsgerige bezinning bleef hij op dezelfde forse en

principiële manier strijden voor daadwerkelijk verzet tegen de oorlog. In 1918 schreef hij „Soldaten en arbeiders, staakt“. In 1921 werd hij de bezielende kracht van het Internationaal Ant-Militaristisch Bureau (IAMB). En tijdens de aktie ten bate van de dienstweigeraar Groenendaal, die voedsel weigerde, werd hij wegens opruiing tot vier weken gevangenisstraf veroordeeld, samen met Albert de Jong. Nadat hij zich in Zwitserland had gevestigd (mede wegens zijn zwakke gezondheid) kwam hij toch elk jaar enige reeksen van spreekbeurten in ons land vervullen. Hij voerde een historisch zeer belangrijke briefwisseling met Gandhi, wegens diens bereidheid een gewapende staat op te richten in Voor-Indië. In de Spaanse burgeroorlog had hij het zeer moeilijk, omdat hij wilde vasthouden aan geweldloosheid in de strijd tegen het fascisme, hoewel hij de motieven van het gewapende verzet terdege begreep. Bart de Ligt was een principiële verdediger van de autonome persoonlijkheid, de vrijheid van lichaam en geest. In zijn brochure „Anarchisme en revolutie“ (1922) citeerde hij aldus Bakoenin: „De solidariteit is niet het voortbrengsel, maar de moeder van de individualiteit; en de menselijke persoonlijkheid kan slechts in een menselijke maatschappij worden geboren en zich ontwikkelen“.

Anton Constandse

Veel beslissingen naar Verbondsraad

KONGRES PAKT KRIBBIG UIT

Zo'n twee weken geleden vond het vijftiengste kongres van het Humanistisch Verbond plaats, ditmaal in Amersfoort. Het was in sommige opzichten een bewogen kongres, er kwamen enkele fundamentele zaken aan de orde en meer dan eens bleek er aanleiding voor scherpe kritiek. Herhaaldelijk paktten afgevaardigden dan ook kribbig uit tegen het hoofdbestuur, waarbij deze er niet altijd in slaagde om bestaande ontevredenheid bij de kongresgangers weg te nemen. Daarom werd voor enkele zaken (zoals financiële verslag en de beleidsnota) het eindoordeel verlegd naar de Verbondsraad. Tezamen met de voorstellen die al bij voorbaat van de overvolle kongresagenda werden afgevoerd, zit de Verbondsraad de komende tijd allerm minst verlegen om gespreksonderwerpen.

Ook op dit kongres was men het vrijwel eens over wat het hoogtepunt vormde: net als vorige gelegenheden was dat de uitreiking van de Dr. J. P. van Praagprijs door Henk Bonger, dit jaar aan Hein Roethof. Beiden hielden een imponerend betoog. Nieuw was dit jaar dat deze gebeurtenis werd gekombineerd met de uitreiking door minister Schoo van de bijna gelijknamige Jaap van Praagprijs van HIVOS.

Op de hiernavolgende pagina's vindt u een beschouwelijk verslag van de twee kongresdagen in Amersfoort. Het is een impressie, gemaakt naar enige mondelinge aantekeningen van kongres-kroniekschrijver Chiel Verduijn. Helaas moest hij daags na het kongres worden opgenomen in het ziekenhuis (we kunnen u gerust stellen: er is geen verband tussen een en ander). Daardoor is het helaas niet mogelijk u een uitgewogen, volledig kongresverhaal aan te bieden temeer daar de tijdsspanne zeer kort was. De redactie hoopt dat hiervoor begrip leeft en wenst Chiel Verduijn heel snel en heel veel beterschap, ongetwijfeld mede namens alle „Humanist“-lezers. Verder hebben wij getracht het kongres met zijn ups en downs voor u vast te leggen op de foto, zodat u – ook als u er niet bij was – toch nog iets kunt proeven van de sfeer van het vijftiengste kongres van het Humanistisch Verbond.

Hes van Huizen

Kongres Humanistisch Verbond in Amersfoort. Kongres Humanistisch Verbond in Amersfoort.

Kongres Humanistisch Verbond in Amersfoort. Kongres Humanistisch Verbond in Amersfoort.

Kongres Humanistisch Verbond in Amersfoort. Kongres Humanistisch Verbond in Amersfoort.

UITREIKINGEN VAN PRAAG-P

Henk Bongers, die de prijs reeds voor de vijfde achtereenvolgende keer namens de jury uitreikte (en wat ons betreft mag hij dat nog vele jaren blijven doen), hield een boeiend betoeg over de rede en de redelijkheid, twee begrippen waarvoor het humanisme een grotere plaats inruimt in zijn overtuiging dan welke andere levensovertuiging ook.

Redelijkheid omschrijft Henk Bongers als de menselijke mogelijkheid waardoor emoties voor zover mogelijk, in woorden worden gevat, waardoor argumenten kracht krijgen, verstandhouding mogelijk wordt en rekenschap kan worden afgelegd en gevraagd. Dat wil zeggen: praten in plaats van vechten, niet overdrijven of tot het uiterste gaan en enige ordening scheppen in de baai-erd van gevoelens die ons bespringt. „Daarbij moet wel worden bedacht“, voegt Henk Bongers er aan toe, „dat de ratio en de redelijkheid zelf ook wortelen in gevoelens; de ratio kan niet rationeel worden verklaard.“

Het is volgens hem maar droevig gesteld met de rede en de redelijkheid. „Golven van geweld slaan over de wereld. De wetenschap die toch een streven naar objectiviteit eist, wordt geminacht en gewantrouwd – zij heeft de atoombom opgeleverd – en de politiek van extreem recht en extreem links wordt als een dogmatische godsdienst, zonder kritiek te dulden, beleden. Oosterse religievormen, gebracht door zogenaamde wereldlers trachten wanhopige mensen in de extase een uitzicht te bieden, waarbij die goeroes geen oog hebben voor de legioenen katers die op de loer liggen, terwijl de maatschappij voor hen gewoon niet bestaat.“

Maar Bongers ziet ook enige hoop voor de toekomst door te stellen dat allen die de rede afwijzen dat doen met argumenten die de rede hen verschaft.

Ook voor Hein Roethof is de rede en de redelijkheid essentieel in de samenleving en in de politiek die die samenleving reguleert. Hen Bongers typeert de politicus Roethof zo: „Zijn sociale beweging brandt konstant, maar hij haalt die niet te pas en te onpas naar voren. Daarom heet hij een nuchter man, een nuchter politicus en is zijn optreden niet spektakulair. Wie hem echter zo noemen, beseffen niet dat onder die nuchterheid een grote menselijke heerser, die met de rede niets heeft te maken.“

De belangrijkste reden om Hein Roethof de Dr. J. P. van Praagprijs toe te kennen, is omdat hij in zijn parlementaire loopbaan „bij voordring op de waardigheid, de vrijheid en het zelfbeschikingsrecht heeft gewezen“, aldus Bongers. Hij had in dit verband ook nog een ferme kat in petto voor de PvdA die Roethof niet langer verkiesbaar stelde: „Hein Roethof heeft het geweten, dat hij

een kritisch en redelijk man is, ook in zijn partij. Het is eenvoudig onbegrijpelijk dat hij, met zo'n staat van dienst, door zijn partij de PvdA, niet langer op een verkiesbare plaats werd gezet voor het kamerlidmaatschap. Blijkbaar is voor velen in die partij de redelijkheid een schaars artikel geworden en blijkbaar wordt het Roethof zwaar aangerekend dat hij tot het verkeerde deel van het mensdom behoort. Hij is namelijk een man“.

Maar er was nog een tweede reden om Hein Roethof de prijs toe te kennen, namelijk omdat hij een democraat is in hart en nieren. Henk Bongers wijddde aan het eind van zijn rede hieraan een boeiende passage die wij hier in z'n geheel laten volgen.

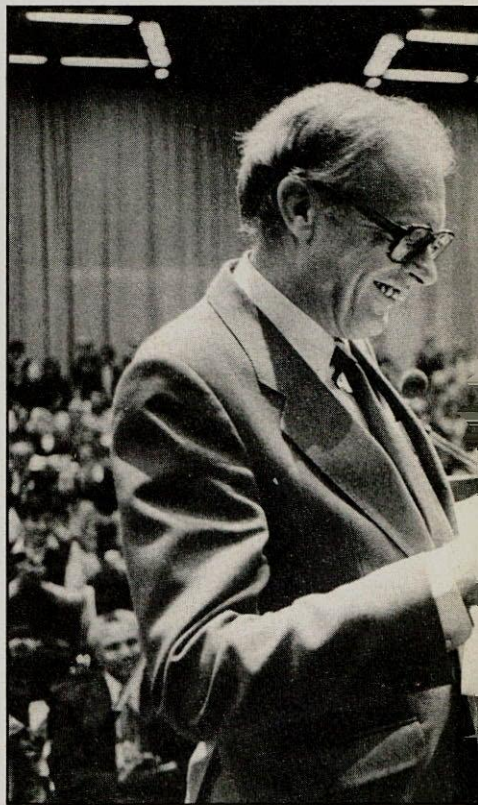
„Bibliotheken vol zijn er geschreven over de regeringsvorm van de democratie, maar de kern van de westerse vorm is toch wel dat deze de politieke verdraagzaamheid omsluit.

De staat wordt bestuurd zoals de meerderheid dat wenst, niet zoals de minderheden dat wensen. Maar de minderheden hebben de vrijheid om kritiek te leveren, een oppositie te vormen en, door de kracht van hun argumenten, de meerderheid te verkrijgen. Tot dan moeten zij kunnen verliezen.

Er zijn weinig zaken te bedenken, die een individu, een partij, ja zelfs een levensbeschouwelijke organisatie zo grondig korrumpert als het afwijzen van kritiek. Wil men die niet, dan wordt de politiek op dezelfde manier bedreven als een dogmatische godsdienst wordt beleden, waarbij de ketters, de dwalenden geen waardigheid bezitten. Democraten dienen dan ook niet hun tegenstanders als zedelijk minderwaardigen te bestrijden met aanvallen op hun persoon. Helaas moet deze waarheid, niet als een koe maar als een hele veestapel, steeds herhaald worden, omdat ook deze regel ernstiger en vaker wordt genegeerd.“

„Hein Roethof is een democraat in hart en nieren en van getuigenispolitiek, zoals hij dat noemt, moet hij niets hebben. Ik wil niet zeggen dat Hein Roethof hierin de laatste der Mohicanen is, dat zou wel zeer onredelijk zijn om dat te stellen. Maar wel dat hij tot de Mohicanen behoort die een steeds kleinere groep worden. Blijkbaar achten de ware gelovigen in de politiek de rede en de redelijkheid in dienst te staan van het konservatisme. Niet alleen een misvatting maar een gevaarlijke misvatting omdat daarmee de democratie gedevalueerd wordt. Maar Hein, het humanisme heeft, kritisch als het in wezen is, altijd nog zoveel vertrouwen in de mensen en in zijn redelijkheid dat deze regeringsvorm niet verloren zal gaan en dat dus jouw tijd zal terugkeren. Hein, hier is de prijs, als een bewijs dat jouw wijze van invloed uitoefenen in jouw Verbond wordt erkend.“ (HvH)

Hoogtepunt van het tweedaagse reiking van de Dr. J. P. van Praagprijs. Beiden hielden een inleiding op de „Humanist“ af te lezen op pagina's een samenvatting. De prijs van de HIVOS-prijs door minis-

HIVOS-PRIJ

Foto's: 't Sticht

IZEN HOOGTEPUNT KONGRES

s vormde ongetwijfeld de uit-
door Henk Bongers aan Hein
rede, helaas te lang om inte-
. Daarom geven wij op deze
aandacht voor de uitreiking

Hein Roethof gaf in het begin van zijn dankwoord een korte terugblik op het ontstaan van de humanistische beweging kort na de oorlog. De tijd dat er een „kleine strijd” moest worden gevoerd om de opheffing van de achterstelling van buitenkerkelijken te bereiken in allerlei (vooral) praktische zaken. Het was de tijd dat er nog totaal geen sprake was van enige humanistische geestelijke verzorging.

Maar daarnaast tekende zich ook de „grote strijd” af, het streven naar een grootscheepse herijking van normen en gedragspatronen in de Nederlandse samenleving die nog grotendeels op christelijke patronen waren afgestemd. De doorbreking van de gevestigde rolpatronen kwam in de jaren zestig in een stroomversnelling. Hein Roethof: „Een mentaliteitsverandering brak baan waarbij in verheugend tempo allerlei tot dan toe in brede kringen heersende opvattingen over menselijke betrekkingen begonnen te verschuiven. De open pluriforme samenleving werd zichtbaar.” Vervolgens vraagt Roethof zich af hoe het er nu, in de jaren tachtig bijstaat: „Kunnen keuzevrijheid en mondigheid van mensen samengaan met angst voor het materiële bestaan? Kan solidariteit hoog worden gehouden in een periode van een krimpende konjunctuur?”

Roethofs antwoord is heel kort getypeerd: moeilijk, maar mogelijk, en hij baseert zich op zijn humanistische levensbeschouwing en zijn vertrouwen in de democratie. Hij acht het zijn taak om

voortdurend te waarschuwen voor het opnieuw ontstaan van onredelijkheid, voor het verdwijnen van de dialoog.

Roethof: „Samenleven in een open maatschappij, met eerbiediging van ieders opvatting- en persoonlijk levensstijl, bevrijd van knellende kerkelijke dogma's en traditionele banden, is sinds de oorlog één van de belangrijkste doelstellingen geweest van de humanistische beweging.

Sommigen, die het tempo van de veranderingen niet konden of wilden bijhouden zijn van mening dat het aan normbesef is gaan ontbreken en dat het houvast ligt in terugkeer naar vroegere waarden en herstel van een universele norm.

Anderen, aan de uiterste tegenovergestelde kant van de lijn, zijn vrijwel dagelijks bezig hun medemensen de maat te nemen. In hun gedachten- en gevoelswereld is het al fascisme, racisme en diskriminatie wat de klok slaat en men laat dat luidruchtig weten. Daargelaten dat de wereld niet zo schematisch in elkaar zit, dreigt daarmee de dialoog vervangen te worden door een nieuw taboe.”

Hij waarschuwt met name voor het opnieuw ontstaan van onverdraagzaamheid, zoals het willen verbieden van publikaties en uitlatingen die niet stroken met de eigen waarde-oordelen. „Alsof men diskriminatie zou kunnen bestrijden of beteugelen door het afkappen van de discussie in plaats van het bespreekbaar maken van de oorzaken.” (HvH)

VOOR INDIASE ORGANISATIE

De minister voor Ontwikkelingssamenwerking Schoo overhandigde de Jaap van Praagprijs aan de heer Kabur, president van de India Development Service (IDS).

De HIVOS prijs is aan deze Indiase organisatie toegekend omdat zij op een „voorbeeldige” manier de ontwikkeling van het plattelandsbevolking van het Dharwad District in Zuid-India nastreeft. De IDS houdt zich bezig met projecten, waarbij de plaatselijke bevolking meedoet bij het opstellen en uitvoeren van de plannen. De IDS heeft een brugfunctie tussen dorpsbewoners, de stedelijke elite en de Indiase overheid. De wijze waarop deze organisatie dit doet, kan als voorbeeld dienen voor andere.

In haar rede gaf minister Schoo blijk van een grote waardering voor het werk van Jaap van Praag, de oprichter van HIVOS: „Belangrijker dan de prijs zelf, acht ik de daarmee uitgesproken waardering voor zijn werk, maar vooral de vermaatschappelijkende werking die ervan uitgaat op het denken over ontwikkelingsamenwerking.” Ook de

kriteria die bij de bepaling van de keuze worden gehanteerd, spreken haar zeer aan. „De nadruk wordt gelegd op eigen initiatief van de bevolking, op de gerichtheid van de betrokken activiteiten maar vooral op de medemenselijkheid. Het belang dat wordt gehecht aan het verwerven van een eigen inkomen, dan wel de verbetering van dat inkomen, onderstreept de visie van HIVOS dat ontwikkeling alles te maken heeft met emancipatie en zelfstandigheid van mensen en groepen van mensen,” aldus minister Schoo.

Het HIVOS-bestuur stelde in 1980 de Jaap van Praagprijs in als eerbetoon aan haarcheidende voorzitter, Dr. J. P. van Praag. De prijs werd voor het eerst uitgereikt aan de Development Foundation of Turkey (DFT), die de Wereldbank wist over te halen tot financiering van een project in een kleinschaliger opzet dan aanvankelijk door de Wereldbank was voorgesteld. In 1980 ging de prijs naar de Mensenrechtencommissie van El Salvador, CDHES, voor haar werk ten behoeve van de vervolgd bevolking van dat land. (HvH)

KONGRES HEVELT VEEL BESLISSINGEN OVER NAAR VERBONDSRAAD

Zaterdag 28 mei opende de algemeen voorzitter Rob Tielman het 25ste kongres van het Humanistisch Verbond dat dit keer in Amersfoort werd gehouden.

Nadat hij de situatie van vandaag de dag als bijzonder somber had afgeschilderd, vervolgde hij: „Juist nu blijkt meer dan ooit hoe mensen zelf zin en vorm kunnen geven aan hun eigen bestaan. Het oude geloof dat de vooruitgang van wetenschap en techniek vanzelf een betere wereld zou brengen, wordt steeds meer verlaten. Wie dat vervangt door het geloof dat morgen de bom valt en daar naar handelt, helpt door dat geloof mee aan de ondergang van de wereld. Zolang er menselijk leven is, is er hoop op het inzicht dat een menswaardiger wereld alleen door de daadwerkelijke inzet van mensen tot stand gebracht kan worden. Juist in tijden van wanhoop komt het op ons aan om te laten zien, dat het anders moet en kan.”

Na een aantal praktische zaken te hebben opgesomd, stelde hij vast dat uit steeds meer onderzoeken blijkt dat zo'n 20% van onze bevolking onze beginselverklaring onderschrijft. „Daarmee behoort de Humanistische beweging tot de grootste geestelijke stroming in ons land.”

Tenslotte, misschien enigszins in tegenspraak met het voorgaande, citeerde hij Jaap van Praag uit een laatste brief van Jaap aan hem, als volgt: „Overspan de boog voor de bezwaarden niet. Het gaat niet om ledental maar om de grondslag”.

Het feit dat 20% van de Nederlandse bevolking de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond kan onderschrijven, en de uitspraak dat het niet om het ledental gaat maar om de grondslag, zijn twee zaken die op het kongres nog menigmaal zouden meespelen. Met name als het de pluriformiteit (veelvormigheid) van het Verbond betreft. Over-

rigens vaak zonder dat een en ander met zoveel woorden werd gezegd.

Tijdens het eerste orde-debatje (er zouden er nog zeer vele volgen) over de samenstelling van de agenda, werd het mechanisme in werking gezet dat we ook al op vorige kongressen zagen, namelijk het verschuiven van voorstellen naar de Verbondsraad. Hoe voortreffelijk de Verbondsraad op zichzelf ook werkt, en hoeveel uitstekende besluiten in dit kollege ook worden genomen, het blijft voor veel afgevaardigden (zeker van kleinere gemeenschappen die niet rechtstreeks zijn vertegenwoordigd in de Verbondsraad) een teleurstellende ontwikkeling.

Immers, zij hebben zich meestal grondig voorbereid op een voorstel en dit wordt dan soms zonder veel wikken en wegen verwezen naar de Verbondsraad. De vertegenwoordigers van kleinere gemeenschappen komen er dan niet meer aan te pas.

Van de twintig door het hoofdbestuur en gemeenschappen ingediende voorstellen werden er negen in z'n geheel naar de Verbondsraad verwezen, en twee gedeeltelijk. Uiteindelijk zou er op het tweedaagse kongres uitvoerig worden gediscussieerd over acht voorstellen. Negen voorstellen dus naar de Verbondsraad. Als we daar dan nog het financieel verslag bijrekenen, zal duidelijk zijn dat de Verbondsraad het nog heel druk zal krijgen. Het is de vraag of de Verbondsraad hier eigenlijk wel voor is toegerust.

Begrip pluriformiteit van politieke lading ontdaan

De eerste kongresdag werden drie voorstellen in één blok behandeld. Voorstel 5 over de herziening van het Humanistisch Perspektief werd na een korte discussie unaniem aangenomen. Voorzitter Rob Tielman zegde daarbij toe zich er persoonlijk voor te zullen inzetten. Ook maakte hij duidelijk dat het weliswaar een aangelegenheid blijft van de stichting Socrates, maar dat alle gelegingen in het Verbond hier zo veel mogelijk bij zullen worden betrokken. Voorstel 6 over de levensbeschouwelijke identiteit en taak van het HV werd ook zonder veel discussie aangenomen. Het derde voorstel op de eerste kongresdag betrof de politieke pluriformiteit van het Verbond (voorstel 17). De discussie hierover leverde nogal wat vuurwerk op.

Zo kwam de heer Huffnagel aan het woord, sprekend namens het Algemeen Humanistisch Trefpunt. Het Trefpunt werd opgericht nadat enkele HV-leden uit misnoegen met de koers het Verbond

de rug toekeerden. Het Trefpunt nam een voorschot op het debat over de status van het Vredesberaad door te verklaren dat een direkte band tussen HV en Vredesberaad niet past in de pluriformiteit van het Verbond.

Verder bleek er in de zaal nogal wat oppositie tegen voorstel 17 te zijn. Sommigen vonden het vlees noch vis. Ook was er het bezwaar dat een minderheid aangeeft waar precies de grens ligt tussen levensbeschouwing en wat politiek is. Er werd ook voorgesteld de minderheidsregel af te schaffen, maar hiervoor was te weinig steun. Wel werd het voorstel aangenomen om in plaats van politieke pluriformiteit voortaan te spreken van humanistische pluriformiteit en ook verder het woord politiek uit het voorstel te schrappen. Deze wijzigingen waren voorwaarden voor het Trefpunt om de weg te openen voor verder overleg.

Voorzitter Rob Tielman stelde dat het Verbond te allen tijde bescheidenheid past en dat dit ook geldt ten aanzien van het spreken namens de humanistische organisatie. Dit riep uit de zaal de vraag op of dit misschien een bescheidenheid uit angst is.

De voorzitter merkte verder op dat uitspraken niet zozeer namens het Verbond als wel namens het humanistische volksdeel worden gedaan. En dit met name in verband met subsidies die worden verstrekt aan het HV. Hierbij past wel de vraag of het doen van principiële uitspraken op grond van een humanistische levensovertuiging afhankelijk is van de vraag of daarmee subsidies in gevaar komen. Uiteindelijk worden subsidies verleend voor te verrichten diensten. Diensten die overigens zijn gebaseerd op heldere humanistische beginselen. Op grond van diezelfde beginselen mag men heldere en duidelijke uitspraken doen.

Ontevreden kongres onthoudt hoofdbestuur goedkeuring van financieel verslag

De bespreking van het financiële verslag over de afgelopen jaren was bepaald geen verheffend schouwspel. Het bestuur moest toegeven dat het onvoldoende informatie geeft om een oordeel te kunnen geven over het financiële beleid van het Verbond. Bovendien hadden de kongresgangers op hun tafel een papier met eisen van de vakbond liggen dat er niet om loog. Ook waren sommige afgevaardigden op de hoogte van de resultaten van de financiële commissie van onderzoek (de zogenaamde commissie Bijleveld). Deze commissie heeft het financiële beleid van het Verbond over de afgelopen vijf jaar onder de loep genomen. De conclusies van deze commissie zijn verontwaardigend, maar het rapport verscheen aan de vooravond van het kongres en kon daarom niet in de discussie worden betrokken. Het was wel reden voor sommige afgevaardigden zich bij het hoofdbestuur te beklagen over de gebrekkige informatie voor wat betreft de financiële situatie van het HV.

Een voorstel om het financieel verslag niet goed te keuren maar aan te houden, werd aangenomen. Het verslag zal mét het schrijven van de vakbond en mét het rapport van de commissie-Bijleveld in de Verbondsraad verder worden besproken.

Dit onderdeel van de agenda van het kongres liet zowel bij de kongresgangers als bij het hoofdbestuur ontevredenheid achter.

Bij de foto: Een koor sprekers, een zaal toehoorders en een tafel bestuurders, ziehier de ingrediënten van het kongres.

De afgetreden en de aangetreden penningmeester. In beide gevallen lijken de vooruitzichten weinig rooskleurig te zijn. Links Frank van Broekhoven, rechts Henk Engelsman.

De spanning neemt toe, kongresgangers dringen op tot voor de bestuurstafel.

Korte schorsing voor tussentijds beraad van het hoofdbestuur. Nemen we de motie over of is ie onaanvaardbaar.

Lange en vaak felle discussie over beleidsnota, geen kongresuitspraken

De behandeling van de beleidsnota voor de jaren 1983-1985 had iets merkwaardigers: het mondde niet uit in besluitvorming. De bedoeling is om uit deze nota een werkplan voor 1984 samen te stellen en deze voor te leggen aan de Verbondsraad. Door deze werkwijze wordt de eigenlijke besluitvorming ook hier verlegd naar de Verbondsraad. Deze zal in het najaar haar oordeel over dit werkplan geven. Geen kongresuitspraken dus over deze beleidsnota.

Van allerlei soms zeer zinvolle op- en aanmerkingen die werden gemaakt kon daarom niet worden bepaald in hoeverre zij de mening van het kongres representeren. Het geeft de samenstellers van het werkplan aanzienlijke vrijheid van handelen.

Veel, heel veel werd er gezegd over deze beleidsnota. Zowel over de procedure als over de inhoud. Op beide had men kritiek. Zo vroeg men zich af of deze nota nu is geschreven om een beleidsvisie te geven waarna kan worden bekeken in hoeverre een en ander financieel haalbaar is. Of is de nota geschreven vanuit de noodzaak van bezuinigen en vormt de financiële situatie dus het motief om het beleid te veranderen. Het hoofdbestuur was hierover niet geheel duidelijk.

De discussie over deze nota was lang en intensief. Dat was mogelijk omdat op de tweede kongresdag extra tijd was ingeruimd voor dit belangrijke agendapunt. Maar, zoals al werd vermeld, tot besluiten kwam het niet. Daarom werd het voorstel gelanceerd om in het najaar een bijzonder, eendaags kongres te houden. Daar zou dan zowel een herzien versie van de beleidsnota als het financieel jaarverslag plus toebehoren en het personeelsbeleid aan de orde kunnen komen.

Het voorstel (in de vorm van een motie van orde) werd met warm applaus ontvangen. Dat het desondanks niet werd aangenomen had twee redenen. Penningmeester Henk Engelsman maakte duidelijk dat zo'n kongres rond de 20.000 gulden zou gaan kosten. Een heel bedrag voor een vereniging die met een tekort kampt. Anneke Krijnen, één van de samenstellers van de beleidsnota wees er daarnaast op dat door zo'n extra kongres in het najaar, de realisatie van het noodzakelijke werkplan op korte termijn wel vergeten kon worden.

Uiteindelijk werd besloten dat een werkgroep, in te stellen door het hoofdbestuur, het werkplan zal opstellen en dat dit dan in het najaar aan de Verbondsraad zal worden voorgelegd.

Vredesberaad wordt stichting

Na enige schermutselingen over de volgorde van behandeling die gaan over het Humanistisch Vredesberaad, werd besloten eerst het betreffende voorstel van de groep Kritische Humanisten te bespreken. Dit voorstel betreft

de status en de opdracht van het Vredesberaad. Omdat het niet mogelijk is gebleken om samen met Humanitas en De Vrije Gedachte (te komen tot een stichting (zoals wel is gebeurd met HIVOS en HOM), deed het hoofdbestuur het voorstel om te komen tot een werkgroep of tot een stichting voor het Humanistisch Vredesberaad. (Zie hiervoor ook het verslag van het hoofdbestuur op pagina 22). Het kongres koos met grote meerderheid voor de vorm van een stichting. Hiermee was dan duidelijk een einde gekomen aan de onzekerheid over de status van het Vredesberaad, gezien de discussie over de pluriformiteit een zeer gevoelige zaak.

In het kader van deze pluriformiteit (zie bij voorstel 17) ging het kongres er ook mee akkoord dat leden die het niet met het beleid van het Vredesberaad eens zouden zijn, het recht hebben om een HV-vredesgroep te vormen. Deze krijgt dan van het hoofdbestuur evenredige steun.

Grote meerderheid tegen plaatsing nieuwe kernwapens

Ook nam het kongres met overgrote meerderheid een motie aan waarin aan de kersverse stichting Humanistisch Vredesberaad wordt verzocht om bij de Nederlandse regering aan te dringen om af te zien van plaatsing van middellange kernwapens in Nederland.

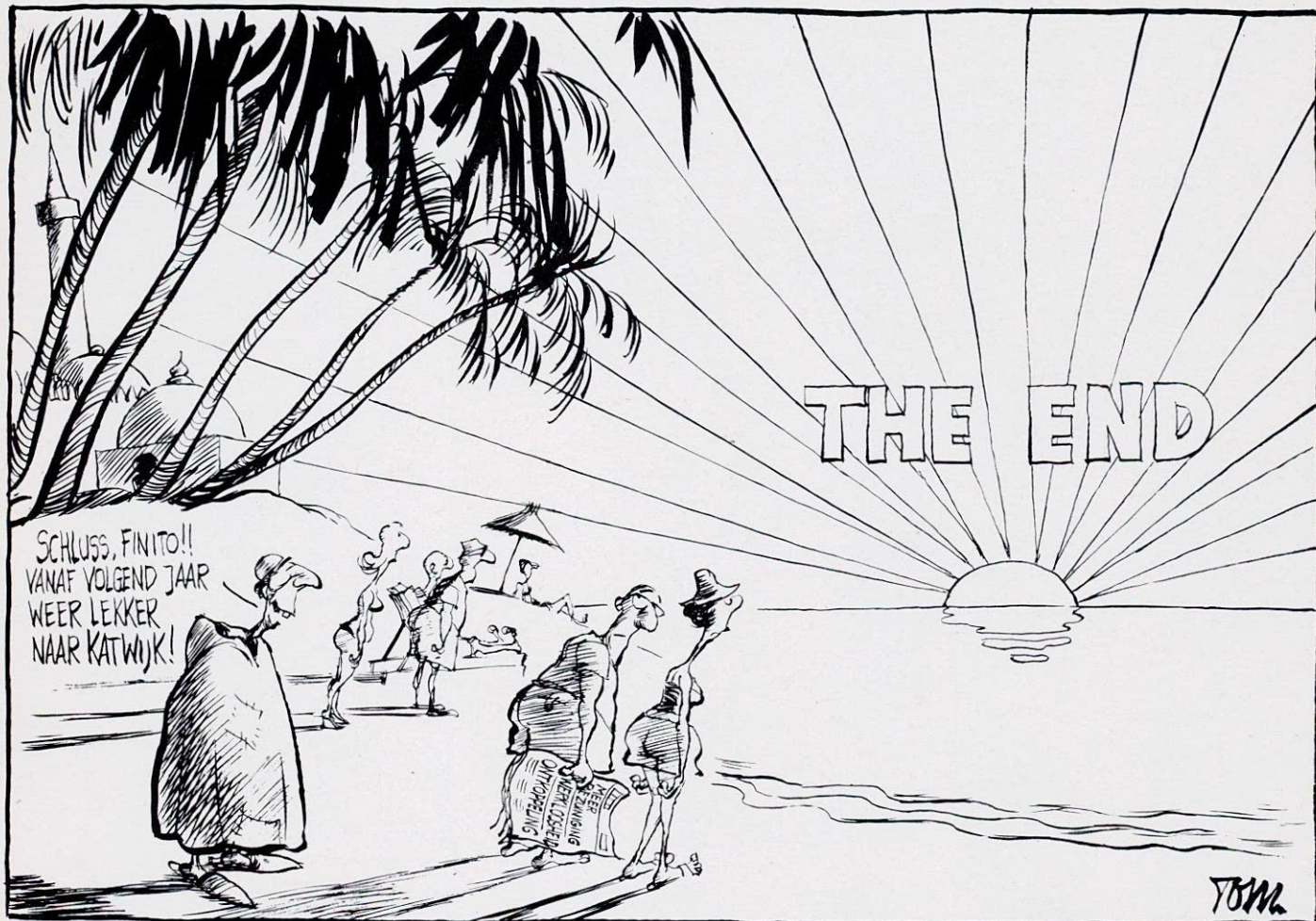

Stemming. Voor, tegen of de gele kaart voor het beleid?

Bij de behandeling van de begroting (tekort f 155.000) werden nog twee „bijzondere wensen” door het kongres ingewilligd. Het tot een stichting verheven Humanistische Vredesberaad toucheerde f 25.000 en de HV-jongeren sleepten f 10.000 binnen voor de uitgave van een eigen krant. Deze uitgaven kunnen bij het reeds bestaande tekort worden opgeteld.

Chiel Verduijn
Hes van Huizen

Het Centraal Buro van het Humanistisch Thuisfront is (alweer enige tijd geleden) verhuisd van Amsterdam naar Zwolle. Het nieuwe adres luidt volledig: **Willemskade 19a, 8011 AD Zwolle**. Het nieuwe telefoonnummer is 038-225311 en het buro is geopend van maandag tot vrijdag tussen 8.30 en 12.30 uur. Het gironummer is overigens hetzelfde gebleven, u kunt dus nog altijd uw gift overmaken op postgiro 523634 van het **Humanistisch Thuisfront te Zwolle!**

De subtiele wereld van

Carmiggelt wordt dit jaar zeventig. Elf jaar geleden ontmoette ik hem voor het eerst. Dat kwam zo: Ik was kopijloper bij Het Parool. Een vervelende vakantiebaan, want je moest heel vroeg op en hard werken en de verdiensten waren laag. Het was onder meer mijn taak om de eerste editie die om een uur of twaalf van de persen rolde, te verdeelen over de verschillende redakties. Op een dag liep ik met de eerste editie de kamer binnen van de hoofdredakteur, de heer Sandberg, en zag Carmiggelt tegenover hem zitten. Ik schrok! Zowel thuis als op school had ik geleerd dat hij een genie was – welke mening ik trouwens nog steeds ben toegedaan – en dat besef drukt zwaar als je zo plotseling met hem wordt gekonfronteerd.

Ik overhandigde Sandberg een krant en gaf er Carmiggelt uiteraard ook één. Hij

Door Theodor Holman

zei niets. Ik drentelde wat, want in mijn hoofd speelde zich allemaal Kees de Jongenachtige fantasieën af:

„Mijnheer Carmiggelt, ik weet nog een goed verhaal voor u dat u misschien kunt gebruiken voor een Kronkel. Bij ons op school...” En ik zou hem een fantastische anekdote vertellen en Carmiggelt zou zeggen: „Nou, eenvoudige kopijloper, dat is inderdaad prachtig. Er zit een schrijver in jou. Kom eens bij me thuis. Hier is mijn adres.” Maar ik zweeg. Tot Sandberg plotseling zei:

„Jongeman, als je soms denkt dat je een fooi van ons krijgt, heb je het mis. Die zit al in je riant loon.”

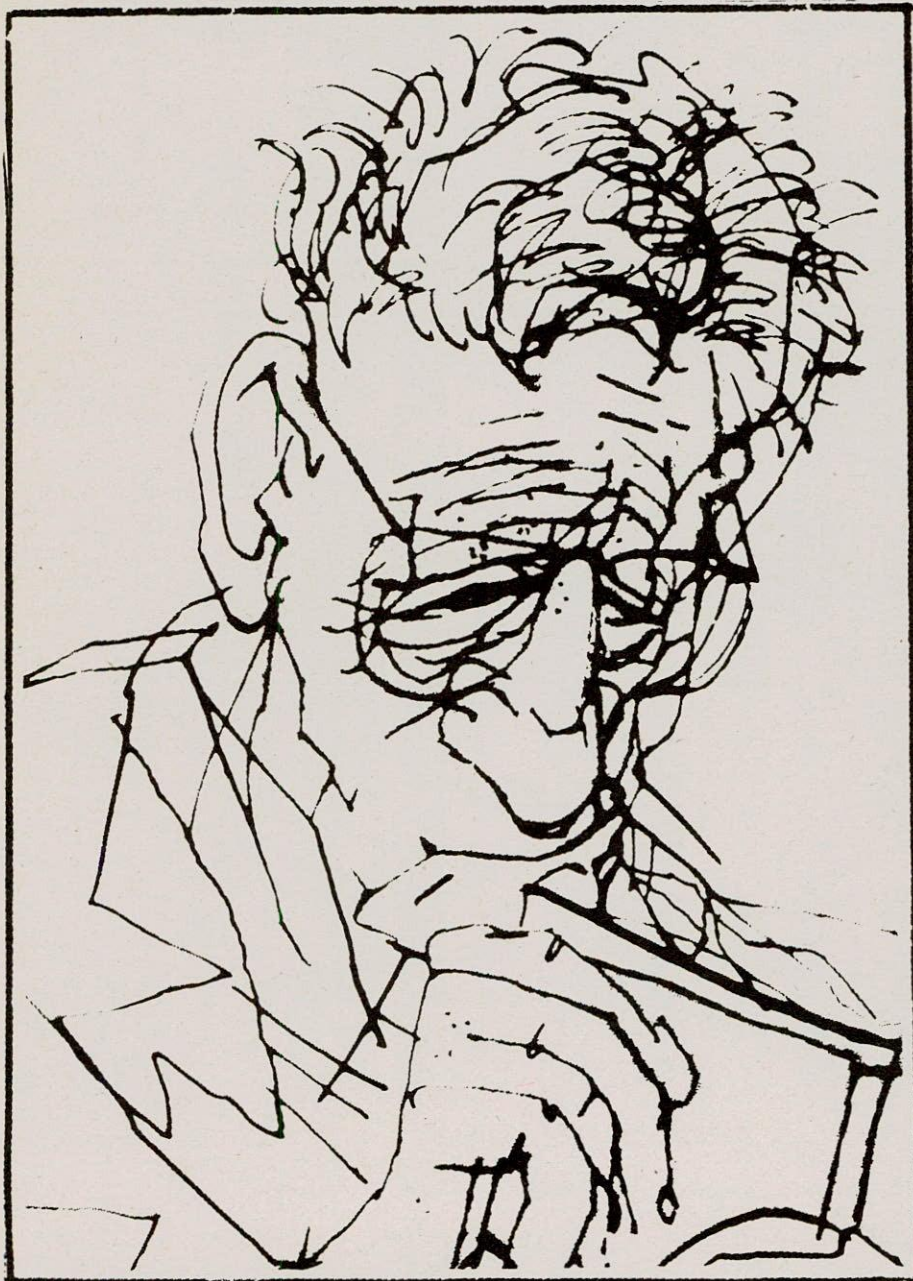
Waarschijnlijk ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag zijn er drie aardige Carmiggelt-projecten gerealiseerd.

Het eerste heet: *Met de neus in de boeken*. Het is een uitgebreide versie van *Mooi Kado* dat enkele jaren geleden door de CPNB als boekenweekgeschenk werd aangeboden. Zoals Carmiggelt zelf schrijft is het een „boekje over boeken” geworden, al staan er ook veel anekdotes over schrijvers in. Tevens bevat het enkele brieven van Carmiggelt aan Gerard Reve. Een deel van deze korrespondentie was al bekend, maar Carmiggelt heeft het aantal verdubbeld.

Wie precies wil weten waarin *Mooi Kado* verschilt van *Met de neus in de boeken*, doet er verstandig aan de boekenbijlage van *Vrij Nederland* aan te schaffen, waarin Vic van de Reijt beide geschriften beschouwt.

Over die brieven van Carmiggelt aan Reve zegt Van de Reijt iets interessants: „Carmiggelts brieven waren in *Mooi Kado* al een verrassing, omdat hij zich nu eens zonder vermomming uitsprak, over de strijd tegen de alkohol bijvoorbeeld of over de taferelen rondom Bomans' begrafenis. In *Met de neus in de boeken* verhuult hij zich nog veel minder. Openlijk schrijft hij over zijn depressies en zijn mensenschuwheid. Het zijn hardvochtige passages, zonder de geijkte Kronkelironie.” Daarover wil ik het nu kort even hebben.

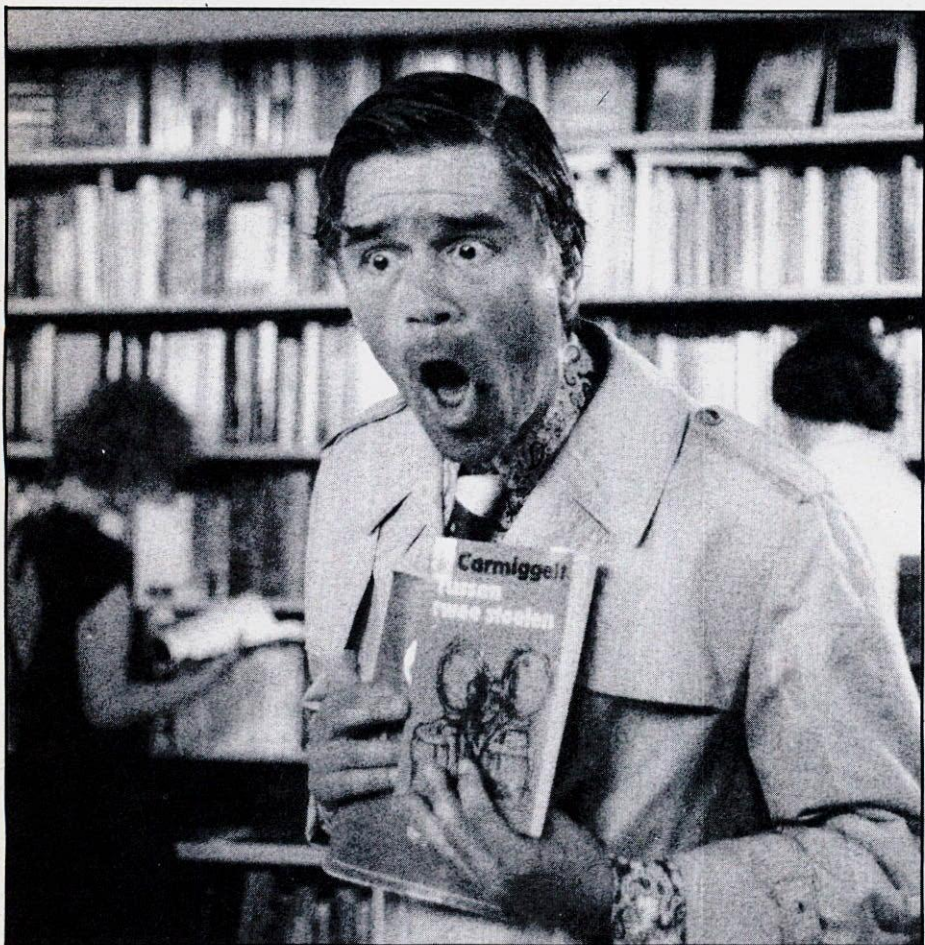
Wie Carmiggelt leest wordt getroffen door zijn subtiele en poëtische beschrijvingen van mensen en hun omgeving. Hij is in staat om in twee zinnen „iemand's” wereld neer te zetten. De voorbeelden daarvan zijn talloos. Het vreemde is, dat ik altijd heb vermoed dat Carmiggelt daartoe in staat was doordat hij zich enorm verbonden voelde met de mensen over wie hij schreef. Ik zag Carmiggelt als een soort welzijnswerker avant la lettre die door zijn diepe en emouwerende gesprekken plotseling „zag” of „ontdekte” wat er met de mens aan de hand was en daarvan in zijn Kronkels verslag deed. Toen ik zelf nog bij de schoolkrant werkte, trachtte ik in mijn onstuitbare imitatie-drang deze techniek toe te passen en zat urenlang met een „Ome Joop” en een „Tante Sjaan” in een kroeg te kletsen, maar nooit leverde dat een stuk op. Wel dronkenschap – en ik begreep dan ook uitstekend dat Carmiggelt een drankprobleem had. Wat mij teleurstelde was dat Ome Joop en Tante Sjaan nooit wat vermeldenswaard te vertellen hadden. Pas veel later begreep ik dat Carmiggelt zijn karakters kon neerzetten doordat hij zich juist niet verbonden voelde, maar dat wel wilde. Het klinkt misschien merkwaardig, maar door zijn onaangepastheid, zijn mensenschuwheid en zijn, daaruit

Tekening: Peter van Straten

Carmiggelt

rekenschap
humanistisch tijdschrift voor wetenschap en cultuur

Kees van Kooten als de „Vieze Man“ in de film *Vroeger kon je lachen: „Carmiggelt. Da's toch een sadoniem? Wie heet er nou Carmiggelt?“*

voortvloeiende cynisme, is Carmiggelt snel in staat „te doorzien“ wat de typerende eigenschappen van de ander zijn. Carmiggelt houdt niet van mensen, hij wil graag van ze houden.

Het tweede project is de film: *Vroeger kon je lachen* van Bert Haanstra. Voor Carmiggelt fanaten zoals ik een boeiende film, maar zoals altijd met verfilmde verhalen en boeken, geeft het niet precies weer wat jij voelde bij het lezen.

Het beste gedeelte – of ik moet misschien wel zeggen: het leukste – vond ik dan ook de „Vieze Man“ creatie van Kees van Kooten die niet ondersteund werd door een tekst van Carmiggelt. Het viel me trouwens op bij het kijken, dat ik meer geboeid werd door de dialogen en vooral de zinnen en zinswendingen van Carmiggelt zelf, dan de beelden van Haanstra.

Er is één Kronkel in de film die ik schitterend gespeeld vond. Dat is het verhaal *Schuld*. (Uit de bundel *Ik mag niet mopperen*). Paul Steenbergen speelt daarin een man die gebukt gaat onder een schuldgevoel ten aanzien van de dood van zijn vader.

Thuisgekomen heb ik meteen de tekst opgezocht om te zien hoe Paul Steenbergen deze Kronkel heeft geïnterpre-

teerd. Schuld is een verhaal dat voor het grootste gedeelte bestaat uit dialoog. Het enige dat over de man wordt gezegd is: „Het type van een heer in verval, duidelijk een eenzame, want zijn boordje was goor en op zijn zwarte jas zaten vlekken, die een vrouw niet zou gedogen.“ Steenbergen is er inderdaad in geslaagd daar een ontroerende vertolking van te maken. Maar ik blijf het gevoel houden dat dat meer de verdienste is van Steenbergen, dan van Haanstra.

De beste film van en over Carmiggelt, bezit een vriend van mij. Het is een videoband met drie uur Carmiggelt die Kronkels voorleest voor de Vara-televisie – vaste camera-instelling, steeds hetzelfde decor, dezelfde hoofdrolspeler, soms een ander jasje, maar wat word je ontroerd en wat heb je na afloop gelachen!

Het derde project heeft Carmiggelts uitgeverij De Arbeiderspers gerealiseerd. Die leverde de boekhandel op nieuw alle Carmiggelts die ze nog in voorraad hadden. U kunt dus nu uw kollektie snel compleet maken. Ikzelf neem deze vakantie vijf Carmiggelts mee en een parapluie, want ik blijf in Nederland en heb toch behoefte aan zon.

De naambekendheid van het Humanistisch Verbond is zeer groot (96%); toch blijkt maar 24% van de Nederlandse bevolking bekend met de ideeën die het HV voorstaat. Dit blijkt uit onderzoek van de NOS, dat in het juninummer van „Rekenschap“ wordt besproken door Rob Tielman. De HV-voorzitter gaat in dit artikel ook in op verwijten dat het HV alle buitenkerkelijken zou claimen.

Henk Bongers plaatst in het juninummer van „Rekenschap“ een aantal kritische kanttekeningen bij een uitgave van het Thijmgenootschap over godsdienstvrijheid. Godsdienst, levensbeschouwing en politieke overtuiging worden met elkaar verward, en dat pakt onder andere naar het moderne, ongodsdienstige humanisme diskriminerend uit, aldus Bongers. Ook wordt iets te gemakkelijk beweerd dat vrijheid van godsdienst en levensovertuiging een recht zou zijn dat er altijd al was en waarover men zich „dus“ niet bezorgd hoeft te maken. Daarover merkt Bongers op: „Dan zou de inleider deze bemoediging eens hebben moeten voorleggen aan de tienduizenden die op de brandstapels hun leven verloren.“

Peter Krug gaat in op een recente publicatie van Aurelio Peccei, de Italiaanse president van de Club van Rome. Deze geeft een diagnose van onze tijd die er niet om liegt. Naast alle veiligheids- en milieuproblemen loopt de wereld op nog twee fronten gevaar: de derde wereld door de nog immer groeiende bevolkingsexplosie en de rijke, westerse landen door de enorme vergrijzing die zal volgen. Een belangrijke hinderpaal bij de oplossing van tal van problemen is het nationale, soevereine denken, aldus Peccei. Er zal meer op wereldniveau moeten worden gedacht.

De filosoof Reerink schetst in het juninummer van „Rekenschap“ de historische achtergronden die begrijpelijk maken waarom de huidige natuurwetenschappers geen morele verantwoordelijkheid erkennen voor hun geestesproducten. Erik van der Hoeven gaat in discussie met de Rotterdamse hoogleraar J. Sperna Weiland over moderne godsdienstige ideeën. En Jan Stoof geeft een zeer inzichtelijke analyse van het conflict in het Midden-Oosten. Een nieuwe „coup de théâtre“ is nodig voor een politieke doorbraak en met name Saoedi-Arabië zou een belangrijke rol kunnen gaan spelen.

Albert Nieuwland bespreekt in zijn rubriek „International“ het Amerikaanse tijdschrift „Anthropology and humanism quarterly“. Het is verrassend om te lezen welke benaderingen buitenlandse humanistische bladen kiezen voor vaak even verrassende onderwerpen als pijn (o.a. bij sado-masochisme), Marx, het evolutiedenken, cultuur, natuur en technologie.

Rekenschap, juni 1983, te bestellen door overmaking van f 9,50 op giro 58.22.93 t.n.v. Stichting Socrates te Utrecht, onder vermelding „juni '83“. Voor abonnement (f 32,50 per jaar = 4 nummers). Antwoordnummer 2181, 3500 VB Utrecht.

Kiezen of gekozen worden

De vakantietijd nadert. Daarom in deze „Humanist“ veel aandacht voor boeken en films. Zoals twee films die al een tijdje in de bioskopen draaien: *Sophie's Choice* en *The Chosen*.

De overeenkomsten tussen deze films gaat verder dan enige gelijkenis in de titels. Al draait het wel uit op kiezen. Of is het toch „het lot“ dat beslist over de toekomst; over dood en leven? Albert Nieuwland wilde er het zijne van weten en nestelde zich met bloknoot en lantaarn in de bioscoop.

Sophie's Choice: Nathan, Sophie en Stingo gelukkig samen; voor het moment van de uiteindelijke keuze.

Er is in de pers veel aandacht besteed aan de films *The Chosen* van Jeremy P. Kagan en *Sophie's Choice* van Alan J. Pakula, het zijn heel goede films, vakkundig gemaakt, uitstekend gespeeld en met een zeer aansprekende thematiek. Hier en daar is ook gewezen op de overeenkomstigheden in beide films, beide spelen in New York direct na de oorlog en beiden zijn gemaakt vanuit het perspectief van een Amerikaanse jongeling, die de oorlogsverschrikkingen zelf niet heeft meegemaakt, maar wel met de gevolgen ervan wordt geconfronteerd en in zijn zoeken naar identiteit daarin extra verwickeld

raakt. Beide films zijn gemaakt naar best-sellers, „*The Chosen*“ naar de gelijknamige roman van Chaim Potok, „*Sophie's Choice*“ naar die van William Styron. Beide films sluiten aan bij de huidige behoefte van de tweede generatie aan verwerking van oorlogservaringen. Ze zijn toevallig in Nederland gelijktijdig uitgebracht en een vergelijking van wat ze te zeggen hebben ligt dus voor de hand. Wat dit laatste betreft, wil ik het in dit artikel hebben over het element van kiezen en gekozen worden, dat beide films tot in de titels ervan doortrekt.

In „*The Chosen*“ worden twee totaal verschillende joodse levenswijzen naast elkaar neergezet. Aan de ene kant die van de „verteller“ (de middelbare scholier Reuven) die met zijn zionistische, liberaal-joodse vader samenwoont; sportief gekleed gaat en modern, open in het leven staat. Aan de andere kant die van zijn leeftijdsgenoot Danny. Deze is door zijn vader, een orthodoxe rebbe (charismatisch leider van de gesloten en zeer traditionele gemeenschap van Oost-Europese chassidische joden) uitgekozen om zijn opvolger te worden. Deze Danny besteedt, gekleed in zwart kostuum met zwarte hoed over zijn pijpkrullend haar, het grootste deel van de dag aan studie van de thora. Beide jongens worden met elkaar en elkaars levenswijze geconfronteerd met als uiteindelijk gevolg, dat de rollen in zekere zin worden omgedraaid. Reuven wordt rabijn en Danny psycholoog.

Sophie's Choice en The Chosen vergeleken

Door Albert Nieuwland

In „*Sophie's Choice*“ raakt de naïeve schrijver-in-de-dop Stingo, afkomstig uit het provinciale „donkere“ zuiden van de Verenigde Staten bevriend met Sophie en Nathan. Op het eerste gezicht lijken deze een „normale“ liefdesrelatie met elkaar te hebben. Later in de film blijkt echter dat beiden een loodzwaar verleden meetorsen. Sophie (meesterlijk gespeeld door de actrice Meryl Streep) dat van een antisemitische Poolse vader, concentratiekampervaringen en vooral haar afgedwongen „verraad“ aan haar dochtertje. Nathan is de jonge joodse Amerikaan die worstelt met extreme schuld- en wraakgevoelens als gevolg van de joodse holocaust. In de eerste film vervult de scholier Reuven de rol van de betrokken en vaak verbaasde observant, in de tweede film heeft de beginnende schrijver Stingo die rol.

Keuze voor het uitverkoren zijn

Waarin liggen nu de keuzemomenten in beide films?

De titel „*The Chosen*“ slaat zowel op de „uitverkozenheid“ van het joodse volk in zijn totaliteit, als op het uitgekozen zijn van Danny om rebbe te worden. In het algemeen kunnen we stellen dat we allemaal door deze omstandigheden in

het verleden, ons „lot“, „gekozen“ zijn. Het is alleen de vraag of wij die uitverkorenheid ook verkiezen. Danny in ieder geval niet. Uit zichzelf was hij het orthodoxe milieu al verstikkend gaan vinden en in het diepste geheim las hij ademloos de werken van Freud. De kontakten met Reuven en diens vader versterken Danny alleen maar in zijn keuze. Ontroerend in de film is de reactie van de rebbe, Danny's vader. Deze merkt donders goed dat zijn zoon hem aan het ontsnappen is. Maar hij beseft ook dat als hij alles zou gaan verbieden, hij zijn zoon helemaal zou verliezen. En dat wil hij in geen geval. Met grote verontrusting beziet hij de ontwikkeling van Danny. Maar hij weet deze toch door zijn grote liefde, en door het erkennen van zijn onmacht, te aksepteren. De liefde gaat hem uiteindelijk boven de leer. Het is niet alleen de liefde voor zijn zoon, maar ook de liefde voor de realiteit. Net zoals hij uiteindelijk het bestaan van de staat Israël aksepteert, na deze eerst fanatiek te hebben bestreden. (Niet de mens maar de messias heeft deze te stichten) aksepteert hij tenslotte ook zijn zoon volledig. Deze van zijn kant wordt bezielde door dezelfde liefde. Hij weet tussen de dreigende ontrouw aan zijn vader en die aan zichzelf door te laveren. Aan het eind van de film stapt Danny modern gekleed én door zijn vader gesanktionneerd de film uit, richting kollegebanken psychologie. Hij heeft alleen de trotse chassidische gang nog in de benen, symbool van aanvaarding van de goddelijke uitverkiezing. Het is nu helemaal zijn eigen keuze geworden, de keuze om als jood iets goeds in deze wereld tot stand te brengen.

Keuze voor de dood

Sophie en Nathan werken in „Sophie's Choice“ destructiever op elkaar in. Als Sophie na de oorlog onttredde en halfdood in Amerika aankomt, ontfermt

Nathan zich over haar. Hij omringt haar met alle mogelijke zorg en liefde, waardoor zij weer zin in het leven krijgt. Maar dan rijzen er bij Nathan twijfels over haar verleden. Hoe heeft zij het in vredesnaam gepresteerd het concentratiekamp te overleven? Nathan ontmaskert steeds verder het beeld dat Sophie van haar verleden heeft gekonstrueerd. Het fanatieke antisemitisme van haar vader, haar weigering aan het Poolse verzet mee te doen, het „verraad“ aan haar dochtertje, haar pogingen de Duitse kommandant te verleiden, alles komt meedogenloos boven. In de film wordt de „openbare aanklager“ Nathan afgeschilderd als een geesteszieke, die langzamerhand ten onder gaat aan zijn „paranoïde schizofrenie“. Ik vind dat eigenlijk jammer, omdat hij nu niet meer toerekeningsvatbaar voor zijn daden kan worden gesteld. Terwijl hij toch vanuit zijn joodse verleden over genoeg motieven beschikt om de mythe die Sophie in leven houdt, te ontzenuwen. Hoe dan ook, Sophie's keus blijft ondanks alles vóór Nathan, uit dankbaarheid, liefde, trouw, afhankelijkheid, medelijden, schuldgevoel, zelfdestructie? Waarschijnlijk uit een mengeling van deze motieven. De film eindigt met het beeld van Sophie en Nathan, dood in elkaars armen liggend. Ze hebben allebei vergif ingenomen en laten de inmiddels op Sophie verliefd geworden Stingo eenzaam en alleen achter. De film laat ook de kijker triest achter. Dat Nathan door zijn „ziekte“ niet meer was te redden, moeten we aannemen. Maar had Sophie niet meer levenskansen? Volgens haarzelf blijkbaar niet. Zij hield vast aan haar keuze vóór Nathan en vóór een zekere ondergang. Was deze keuze vrij of door het lot afgedwongen? Is er in het algemeen wel sprake van keuzevrijheid of is alles vooraf door het lot bepaald?

Twee visies die in deze twee films aan bod komen elkaar in evenwicht houden. Het zijn daardoor intrigerende films.

Renaissance van het humanisme

De artikelen van de heer Wijne hebben nog al wat reacties van lezers veroorzaakt. Mijn reactie is, dat ik niet begriip, wat hij wil. O ja, een renaissance van het humanisme. Dat is nog al wat. En die bestaat dan hierin, dat je niet meer mag uitgaan van het atheïsme. Als je dat doet maak je je belachelijk en bent arrogant. Dat is niet mis. Hij schrijft: „Dat soort (geschiedkundige) verhalen hebben humanisten niet meer nodig.“ Maar hij vertelt ze wel. Ook goden hebben we niet meer nodig, maar hij schrijft er zelf over. Het kan zijn, dat ik het toch met hem eens ben, als hij namelijk bedoelt, dat er in de „Humanist“ over humanisme geschreven moet worden en niet over godsdienst of allerlei semi-godsdiensten, zoals soms gebeurt. Tenzij men duidelijk wil stellen, dat ze niet humanistisch zijn. En dan nog alleen als ze bedreigend voor ons zouden zijn. Geloof in geopenbaarde waarheden afwijzen mag wel volgens Wijne, maar atheïsme mag niet. Wijne zegt meer wonderlijke dingen. In een vorig artikel spreekt hij over humanisten en andersoortige gelovigen. Gaat hij mee met het grapje: de humanist gelooft, dat hij niet gelooft? Hij wil de discussie over religieus en atheïstisch humanisme stoppen. Het lijkt me beter, dat de standpunten duidelijk uiteen gezet worden, zodat men weet wat men aan elkaar heeft. Vermeden moet worden, dat de persoon wordt aangevallen; denkbeelden, meningen kunnen bediscussieerd worden. Waarheid zullen we nooit kunnen kennen, zegt Wijne, we kunnen er wel naar zoeken. Over welke waarheid heeft hij het nu? Dat wordt in het midden gelaten. De meeste mensen denken daar anders over. Ze zeggen geregeld, of zouden het kunnen zeggen: Dat is waar of dat is niet waar. Ze kunnen het wel eens mis hebben, maar toch niet altijd. De heer Wijne doet nog al krasse uitspraken, maar ze vragen wel om nadere precisering.

J. Scheltens

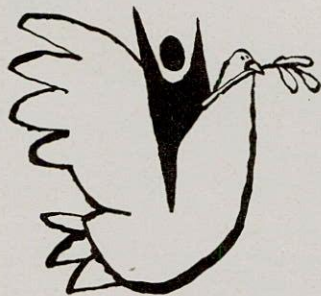
Tussenlanding na de dood

Naar aanleiding van het artikel van de heer Nieuwland is mij thans duidelijk geworden, dat het merendeel der mensen een onverwoestbare drang en behoefte heeft aan mystiek en symboliek. Het aantal mensen dat het leven „sec“ kan beleven en ervan genieten is blijkbaar zeer klein. Nog steeds is het gezegde van kracht, dat er teveel mensen zijn die de dingen zien zoals ze ze willen zien; dat er teveel mensen zijn die de dingen zien zoals men ze hen laat zien en dat er nog steeds te weinig mensen zijn die de dingen durven zien zoals ze werkelijk zijn.

Ruud Harmsen (Amstelveen)

The Chosen: Danny en Reuven; van uitverkoren naar eigen keuze.

Vredeskongferentie niet in Amsterdam maar Zutphen

De Internationale Vredeskongferentie op 26, 27 en 28 augustus, zal niet (zoals herhaald is aangekondigd) in Amsterdam plaatsvinden maar in Zutphen. De kongferentie wijkt uit naar het centrum „De Hanzehof“ in Zutphen omdat het niet mogelijk bleek de in de „Brakke Grond“ geplande kongferentie in een rustige sfeer te laten plaatsvinden. In het aangrenzende gebouw blijkt namelijk op hetzelfde tijdstip een muziekfesti- val te worden gehouden. Het gemeentebestuur van Zutphen bracht uitkomst door haar kongferentieoord als plaats van handeling aan te bieden. (Adres: Coehoornsingel 1, Zutphen) De vredeskongferentie, met als thema's humanisme en (kern)bewapening; en vredesopvoeding in humanistisch perspektief, zal worden geopend door Piet Dankert, voorzitter van het Europees parlement. Tijdens de driedaagse kongferentie zullen inleidingen worden gehouden door verscheidene polemologen (specialisten van oorlog en vrede) en pedagogen (specialisten in opvoeding). Er zijn inmiddels aanmeldingen binnen uit een twintigtal landen.

Informatie over deelname: Jaap Koops, Oudkerkhof 11, 3512 GH Utrecht. Telefoon: 030 - 312155.

Verdubbeling van zendtijd

Het Humanistisch Verbond heeft in een brief aan minister Brinkman verdubbeling van zendtijd op radio en televisie aangevraagd. In 1978 kreeg het Verbond een verdubbeling van de zendtijd terwijl om een verviervoudiging werd vraagd. Toen werd gesteld dat een tweede verdubbeling „pas dan zinvol zou kunnen zijn wanneer zou blijken dat duidelijke veranderingen zich hebben voltrokken in het geestelijk klimaat van de Nederlandse bevolking.“ Volgens het HV is deze ontwikkeling nu duidelijk aantoonbaar aan de hand van recente onderzoeken. (HvH)

Hoofdbestuur bewaakt pluriformiteit

De hoofdbestuursvergaderingen van mei stonden voornamelijk in het teken van de bewaking van de pluriformiteit in het Verbond. Nu het Humanistisch Vredesberaad geen stichting kon worden tezamen met Humanitas, moest er binnen het HV een oplossing gevonden worden. Na lange besprekingen is het hoofdbestuur akkoord gegaan met de instelling van een stichting Humanistisch Vredesberaad, gebaseerd op onze beginselverklaring en onze kernwapenverklaring. Als dit Humanistisch Vredesberaad een beleid zou voeren dat bij een deel van de leden van het HV op fundamentele bezwaren zou stuiten, hebben deze leden het recht eveneens een HV-vredesgroep te vormen die ook werkzaam is op basis van de beginselverklaring en de kernwapenverklaring van het HV. Deze groep zou dan evenredige faciliteiten moeten ontvangen als het Humanistisch Vredesberaad. Het hoofdbestuur en het Vredesberaad zijn blij dat hiermee eindelijk een duidelijke status is ontstaan voor die groep die op basis van de meerderheidsopvatting in de vereniging aan vredeswerk wil doen, terwijl tegelijkertijd de positie van de minderheid wordt gerespekteerd.

Voorts is overlegd met Algemeen Humanistisch Trefpunt over een mogelijke terugkeer in het HV. Er is overeenstemming bereikt over de volgende punten: het Trefpunt krijgt een zelfde status binnen het HV als de groep van Kritische Humanisten; er zal gestreefd worden naar een uitbreiding van liberale bestuurders in het HV; het HV zal de politieke aspecten verwijderen uit het pluriformiteitsstandpunt; vanuit het Trefpunt kan worden deelgenomen aan een alternatief vredesberaad volgens de hierboven geschetste procedure; en

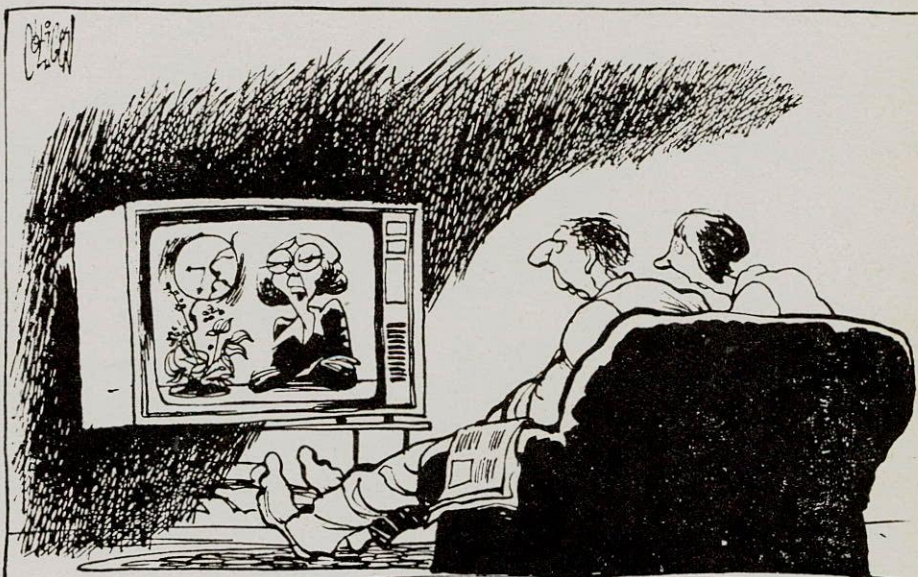
het Trefpunt zal zijn begunstigers oproepen weer lid te worden van het HV. Het hoofdbestuur en het Trefpunt zijn verheugd dat nu de mogelijkheid is geopend om een einde te maken aan de scheuring in de humanistische beweging die dreigde op te treden.

Omdat Paula van Schaveren zich niet herkiesbaar heeft gesteld, zoekt het hoofdbestuur naar nieuwe kandidaten, waarbij (gezien de samenstelling van de rest van het bestuur) de voorkeur wordt gegeven aan een liberale vrouw van buiten de Randstad met belangstelling voor het emancipatiewerk. Het voorzitterschap van de taakgroep publiciteit zal door Johan Wijne worden overgenomen. Tenslotte heb ik zelf een groot aantal organisatorische taken afgestoten (met name veel plaatsvervangingen) teneinde mij te kunnen concentreren op de herziening van het Humanistisch Perspektief en de externe vertegenwoordigingen van het HV. Het ligt in de bedoeling (zo mogelijk via de „Humanist“) konseptteksten onder de leden te verspreiden en hen in de gelegenheid te stellen daarop binnen een bepaalde termijn te reageren. De herziening moet op het volgend kongres afgerond zijn.

Rob Tielman

VOORZITTER BEPERKT AKTIVITEITEN

Rob Tielman heeft zijn activiteiten voor het Verbond drastisch ingeperkt. Jarenlang was de voorzitter 's avonds zowel als overdag in touw voor het HV. Vooral dat laatste is sinds kort niet meer mogelijk omdat de universiteit waar Rob Tielman werkt, dit niet meer toestaat. Reden hiervoor is dat er geen functionele relatie is tussen zijn HV-werk en het universitaire werk van de voorzitter.

NOU U ZIET HET. HET WORDT WEER NIKS VANAVOND. MISSCHIEF OP HET ANDERE NET. OF OP DUTSLAND OF ZO... OF ZET DAT KRENG UIT EN VERTEL ELKAAR EENS WAT LEUKS. IK WENS U 'N PLEZIERIGE AVOND..

Lubbers stelt werk groep geestelijke verzorging in

Tijdens een gesprek met kerken en Humanistisch Verbond op 10 mei heeft premier Lubbers de instelling van een werkgroep aangekondigd. Deze groep, bestaande uit beleidsambtenaren van verschillende ministeries, zal een advies formuleren over de eigen bijdrage van geestelijke stromingen in de kosten van geestelijke verzorging in ziekenhuizen, gevangenissen en krijgsmacht. Op voorwaarde dat nog dit jaar een besluit zal worden genomen, heeft het HV de aangekondigde juridische stappen tegen achterstelling van humanisten opgeschort.

Tientjesaktie geen groot succes

In april en mei hield het HV een kleine aktie voor financiële steun door niet-leden. Door middel van enkele reclamespotjes op de televisie (zondagsavonds na Vijf minuten Bedenktijd) werden kijkers opgewekt om een tientje als steun te storten.

Hoewel er geen bedrag als doel werd gesteld, kan toch wel worden gezegd dat de resultaten tot nu toe teleurstellend zijn. Ongeveer 500 mensen reageerden waardoor er ongeveer 5000 gulden binnenkwam bij het Verbond. In het najaar zal een grootscheepse aktie worden gehouden. (HvH)

Zomerweek voor homoseksuelen

Een experiment: voor het eerst organiseert de HV-homowerkgroep een zomerweek i.s.m. de volkshogeschool „Overcinge“ te Havelte (Dr). Van maandag 4 juli tot zaterdagmiddag 9 juli bent u welkom in het fraai gelegen gebouw van de volkshogeschool. Het programma omvat discussie, non-verbale communicatie, rolspel, en nog veel meer. Ook is er voldoende ruimte tot actieve of passieve recreatie.

Er is plaats voor 24 deelnemers. De prijs bedraagt f 215,-, all-in. Opgave: aan Volkshogeschool „Overcinge“, Postbus 52, 7970 AB Havelte. Informatie kunt u vragen aan de cursusleidster, Margreet Steendijk, telefoon: 05214 - 1541.

Artsen tegen kernwapens

ARTSEN TEGEN KERNWAPENS

Bijna anderhalve eeuw geleden woedde er in het oosten van toenmalig Duitsland een zware epidemie. De regering in Berlijn stuurde een arts naar het gebied om de oorzaken van de epidemie op te sporen en te adviseren over de te nemen maatregelen. De arts stelde vast dat vooral de arme, uitgehongerde bevolking werd getroffen. Zijn konklusie was dat de grote sociale misstanden geheel verantwoordelijk moesten worden gesteld voor de rampzalige epidemie. Zijn remedie: volledige, onbeperkte democratie, opheffing van de feodale aristocratie en scheiding van kerk en staat.

Een politieke oplossing dus van deze arts Rudolf Virchow, mede-grondlegger van de moderne geneeskunde. Hij koos dus voor een politieke oplossing van een medisch probleem.

De betekenis van maatschappelijke oorzaken voor het optreden van bepaalde ziekten heeft in de geneeskunde langzaam aan erkenning gekregen. Vroeger waren vooral honger, sociale ongelijkheid en armoede oorzaken van ziekten. In het moderne westen zijn er

andere ziekmakers. Hart- en vaatziekten, kanker, verkeersongevallen. En ook: de dreiging die van een mogelijke kernoorlog uitgaat.

Steeds meer artsen in de wereld achten het hun taak om te waarschuwen voor deze illusie door te wijzen op de katastrofale gevolgen van zelfs een beperkte atoomoorlog. Bepaald niet overbodig als men bijvoorbeeld de opvatting hoort van de onderminister van defensie Jones in de Verenigde Staten. Hij beweert dat overdekte schuttersputjes de meeste mensen tegen een kernbom kunnen beschermen en dat de Amerikaanse maatschappij binnen acht jaar hersteld zal zijn van een kernoorlog. Een levensgevaarlijke opvatting, het voeren van een kernoorlog zou „lonend“ kunnen zijn.

In juni wordt in Nederland het derde internationale kongres gehouden van artsen die een nukleaire oorlog willen voorkomen. Op vrijdag 24 juni zal de televisie van het Humanistisch Verbond in zijn uitzending „Artsen tegen kernwapens“ aandacht besteden aan dit kongres.

Nederland 2, 22.45 uur.

HV OP RADIO & TV radio

HET VOORDEEL VAN DE TWIJFEL
dinsdag, 18.30-19.00 uur, Hilversum 2

woensdag, 18.30-19.00 uur, Hilversum 2

televisie

VIJF MINUTEN BEDENKTIJD
elke zondagavond 20.10-20.15 uur.
Op 31 juli om 20.40 uur.

De Rijksoverheid vraagt

humanistisch geestelijke raadslieden (mnl.&vr.)

voor het Ministerie van Justitie t.b.v. de Directie Gevangeniswezen.

Taak: humanistische geestelijke verzorging van gedetineerden in verschillende inrichtingen van justitie (part-time).

Vereist: diploma geestelijk raadsman/vrouw, eventueel hiervoor studierend aan het Humanistisch Opleidings Instituut te Utrecht; ervaren kandidaten met een universitair opleidingsniveau genieten de voorkeur.

Salaris: afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring.

Benoeming geschiedt, voorlopig op basis van arbeidsovereenkomst, door de Minister van Justitie op voordracht van het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond.

Schriftelijke sollicitaties te zenden aan de Centraal geestelijk raadsman bij de Inrichtingen van Justitie, J. M. Kemperstraat nr. 1, 3581 KG Utrecht.

Geef een abonnement op de „Humanist“

Voor slechts f 25,- kunt u familie, vriend(in) of kennis verrassen met een jaarabonnement op de „Humanist“. Elke maand blijft hij/zij dan op de hoogte van het nieuws uit het Verbond, ontwikkelingen in het humanisme en informatie over levensbeschouwelijk getinte zaken in de samenleving.

Slechts f 25,-

Maak f 25,- over op giro 58 ten name van Humanistische Pers te Utrecht onder vermelding van „Kado aan“. Op de stippeltjes geeft u dan naam en adres van degene die u het abonnement wilt geven.

en een goede vakantie!